

Univerzita Karlova v Praze

Pedagogická fakulta

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

2016

Jiřina Polidarová

Univerzita Karlova v Praze

Pedagogická fakulta

Vzdělávání dívek a žen v Kladně

Jiřina Polidarová

Katedra pedagogiky

Vedoucí bakalářské práce: PhDr. Ivo Syřiště, Ph.D.

Studijní program: Specializace v pedagogice

2016

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Katedra pedagogiky

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Akademický rok 2015 / 2016

Jméno a příjmení studenta: Jiřina Polidarová

Studijní program: Specializace v pedagogice

Studijní obor: B – PG – ZSV Kombinovaná forma

Název práce v českém jazyce: Vzdělávání dívek a žen v Kladně

Název tématu v anglickém jazyce: Education of girls and women in Kladno

Vedoucí bakalářské práce: PhDr. Ivo Syřiště, Ph.D.

Předpokládaný rozsah bakalářské práce: 40 stran

Datum zadání práce: 28. 1. 2015

Předběžný termín odevzdání práce:

V Praze dne:

.....
Vedoucí katedry

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji,

že jsem bakalářskou práci na téma Vzdělávání dívek a žen na Kladensku vypracovala pod vedením vedoucího práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále prohlašuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Datum:

.....

Podpis

PODĚKOVÁNÍ

Chtěla bych touto cestou vyjádřit poděkování vedoucímu bakalářské práce PhDr. Ivu Syřišťovi, Ph.D. za laskavost a trpělivé vedení mé bakalářské práce. Rovněž bych chtěla touto cestou poděkovat archivářům PaedDr. Ireně Veverkové, Bc. Veronice Kosové a Mgr. Robertu Radimu Novotnému za pomoc při získávání potřebných informací a podkladů.

.....

Podpis

NÁZEV:

Vzdělávání dívek a žen v Kladně

AUTOR:

Jiřina Polidarová

KATEDRA (ÚSTAV):

Katedra pedagogiky PedF UK

VEDOUCÍ PRÁCE:

PhDr. Ivo Syřiště, P. D.

ABSTRAKT:

Historie vzdělávání dívek a žen v Kladně těsně souvisí s industriálním rozvojem tohoto města. Počet obyvatelstva v 18. století prudce narůstal. Byly jsme součástí Rakouska-Uherska. Školství se rozvíjelo v rámci rakouských školských reforem. První farní škola přestávala svoji kapacitou stačit. Největšími problémy byl nedostatek vhodných budov a nedostatek vzdělaných učitelů. Posilu představovaly vzdělané školské sestry de Notre Dame, které v těžkých začátcích vyučovaly na zdejších školách. Jejich činnost byla násilně přerušena v roce 1919. Dívčí vzdělávání se vyznačovalo důrazem na ruční práce. Obě světové války zasáhly do provozu škol. Postupné poválečné uspořádání po roce 1945 směřovalo k naprosté sekularizaci (zesvětštění), etatizaci (zestátnění) a koedukaci (sloučení chlapeckého a dívčího vzdělávání) školství v celé zemi. Od roku 1953 jsou dívky vzdělávány stejným způsobem jako chlapci. Některé dívčí školy se přeměnily na smíšené tj. vzdělávají se chlapci a dívky společně. Některé dívčí školy však zanikly zcela.

KLÍČOVÁ SLOVA:

Kladno, region, dějiny, školství, kronika, školské sestry de Notre Dame, vývoj

TITLE:

Education of girl and women in Kladno

AUTHOR:

Jiřina Polidarová

DEPARTMENT:

Department of pedagogy

SUPERVISOR:

PhDr. Ivo Syřiřt, P.D.

ABSTRACT:

The history of the education of girls and women in the city of Kladno is closely linked with its industrial development. The population in the 18th century increased dramatically. We were part of the Austro-Hungarian empire. Education developed in the framework of the Austrian school reforms. The first parish school outgrew its capacity. The biggest problems were the lack of suitable buildings and lack of educated teachers. The gap was filled by the school sisters of Notre Dame, who came at the difficult beginning to teach at the local schools. The sisters were forced to leave in 1919. The girls' education was characterised by an emphasis on manual work. Both world wars affected the operation of the schools. The gradual post war order after 1945, led complete secularization (the lack of religious), allegiance to the State (nationalisation) and coeducation (the merger of boys' and girls' education) in the whole country. Since 1953, the girls have been educated in the same way as boys. Some of the girls' schools were converted into combined education, educating the boys and girls together. Some of the girls' schools, however, ceased to exist completely.

KEYWORDS:

Kladno, region, history, education, school, chronicle, School sisters of Notre Dame, development

OBSAH

PROHLÁŠENÍ.....	4
PODĚKOVÁNÍ.....	5
ABSTRAKT:.....	6
ABSTRACT:.....	7
OBSAH.....	8
ÚVOD.....	10
1. NOVOVĚKÉ DĚJINNÉ UDÁLOSTI Kladenska.....	12
2. VÝVOJ ČESKÉHO DÍVČÍHO ŠKOLSTVÍ V DATECH.....	16
3. VÝVOJ ŠKOLSTVÍ V Kladně.....	24
4. OBECNÉ ŠKOLY.....	31
4.1. Obecná škola dívčí v Kladně.....	31
4.2. Obecná škola dívčí Amálka.....	36
5. MĚŠŤANSKÉ ŠKOLY DÍVČÍ.....	42
5.1. Měšťanská škola dívčí spojená s obecnou školou v Kladně.....	42
6. DALŠÍ VZDĚLÁVÁNÍ DÍVEK A ŽEN.....	46
6.1. Soukromá odborná škola pro ženská povolání Školských sester de Notre Dame.....	46
6.2. Městská dívčí odborná škola rodinná v Kladně.....	53
6.3. Soukromý ústav ku vzdělávání učitelek.....	56
ZÁVĚR.....	61
LITERATURA:.....	64
PRAMENY:.....	66
PŘÍLOHY:.....	69
Příloha č.1.....	69

Příloha č. 2	70
Příloha č. 3	73
Příloha č. 4	74
Příloha č. 5	75
Příloha č. 6	76
Příloha č.7	77

ÚVOD

Proč mám zájem právě o dívčí školství? Jedná se o etapu ve školství, která byla poměrně přesně vymezena školskými zákony. Je to období od 2. poloviny 19. století do padesátých let minulého století. V umění je nazýváme dobou modernismu, v sociologii dobou industriální společnosti. Došlo k rozvoji vědy, techniky, průmyslu, ale i k mnohým společenským a politickým změnám.

Změny zajisté zaznamenalo i školství. Chtěla bych zjistit, kolik vlastně bylo v Kladně dívčích škol, jakých typů či zaměření. Jak školy vznikaly a zanikaly. Jaké problémy se tu řešily v souvislosti se školstvím. Mohla bych zjistit, co se stalo s budovami dnes již neexistujících dívčích škol.

Při své práci budu využívat literaturu týkající se dějin školství, regionálních dějin Kladenska a archívní materiály, které si mohu prostudovat ve Státním okresním archívu v Kladně (SOkA). Okresní archív je pobočkou Středočeského oblastního archívu v Praze (SOA). Archív mi může poskytnout archívní pomůcky, z nichž si mohu podle inventárních čísel vybrat potřebné archiválie jako např. kroniky škol, tříd, třídní výkazy škol, zápisy z učitelských porad, zápisy okresní školní rady, zápisy kuratorií, spisový materiál aj. Depozitář archívu je v odloučeném pracovišti v jiné části města, než je badatelna. Požadované archiválie se musí proto objednávat s předstihem. Badatelna archívu je otevřena jen dva dny v týdnu. Vzhledem k mému zaměstnání, dostanu se do badatelny až odpoledne, pokud nebude pracovní porada nebo nějaká školní akce. Je to náročné na hospodaření s časem. Archívní materiály si nelze půjčit domů, mohu si buď pořizovat poznámky a výpisky, nebo materiály ofotografovat na mobil. Použiji všechny způsoby zaznamenávání.

Budu používat pracovní přístup historicko-srovnávací. Porovnávat mohu tehdejší jednotlivé školy mezi sebou, nebo dřívější a dnešní školy. Pravděpodobně nebudu srovnávat zdejší školy se školami jiných regionů či měst, protože by to bylo časově a i co do rozsahu skoro nemožné.

V začátku své práce se budu věnovat novodobým dějinám města Kladna, protože školy byly nedílnou součástí těchto dějin. V následující kapitole uvedu nejdůležitější data a zákony týkající se českého dívčího školství, krátce představím řád

Školských sester de Notre Dame. Dále se zmíním o počátcích první farní školy na Kladně. Pak se budu věnovat jednotlivým školám obecným, měšťanským, odborným a nakonec se zmíním o soukromém učitelském ústavu a jeho zakladatelce.

1. NOVOVĚKÉ DĚJINNÉ UDÁLOSTI Kladenska

Časové vymezení tohoto období je značně problematické, protože v různých částech světa určováno rozdílně, závisí to na výrazných společenských, kulturních, výrobních a mnoha dalších změnách.

Pro Kladensko byla tou nejvýznamnější změnou tzv. průmyslová revoluce, jejíž podstatou je přechod od řemeslné a manufakturní výroby ke strojové, s využitím nových technologií. S tím souvisí změna společnosti feudální ve společnost kapitalistickou.

Strojová výroba měla velkou spotřebu paliva, v té době především dřeva, kterou lesy ve středních Čechách nestačily zabezpečovat. Uhlí, jehož výhřevné vlastnosti jsou ještě lepší, bylo například známo a využíváno k vytápění domácností v Praze už v 15. stol.

Nález uhlí na Kladensku r. 1775 je spojen s historkou o krtkovi, který vynesl na povrch kousky uhlí, a o dvou dřevorubcích Václavu Burgrovi a Jakubu Opltovi, kteří uhlí zanesli ke kováři Václavu Linhartovi z Brandýska. Od něho se o uhlí dověděla buštěhradská vrchnost. Jmenované osoby existovali, jak dokládají historické prameny. Do konce 18. století to byly právě buštěhradské doly, které v té době dosáhly největší těžby v českých zemích.

Pro odbyt buštěhradského uhlí se stala nezbytnou doprava. Zpočátku ji obstarávaly koňské povozy po silnicích. Podstatné zrychlení přepravy uhlí umožnila koněspřežní železnice z Brusky (Praha - Dejvice) do Lán, jež byla vybudována v letech 1828 – 1830. V r. 1853 ji koupila Společnost buštěhradské dráhy. Postupně ji přestavěla na parostrojní provoz a prodloužila ji do Chomutova.

V 1. polovině 19. století byly vybudovány další šachty: r.1852 Michael-Layer, r. 1846 Kateřina, r. 1847 důl Václav, r. 1848 František, r. 1848 Thienfeld. Podstatná část kladenského kamenouhelného revíru byla rozdělena mezi tři těžaře: Společnost buštěhradské dráhy, Společnost státní dráhy a Pražsko - železářská společnost. V 60. – 70. letech tohoto století byl komplex kladenských dolů dobudován otevřením nových šachet severovýchodní směrem (Engert, Bresson, Barre, Mayrau) a směrem jihovýchodním (František Josef).

Pro kladenský průmysl železárenský bylo důležité nejen dobře koksovatelné uhlí, které roztápělo vysoké tavící pece, ale hlavně železná ruda. Její objevení u Nučic (dnes Rudná u Prahy) v r. 1845 bylo spíše náhodné. Furstenberský báňský úředník František Herda ji rozpoznal ve vytěženém šterku určeném pro stavbu silnic. Z iniciativy Vojtěcha Lanny a bratří Kleinů byla zbudována Vojtěšská huť.

Tito společníci dali podnět k založení Pražsko-železářské společnosti (PŽS), jež stála u zrodu prvního železářského kartelu u nás. Ředitelem ocelárenského podniku byl Karel Wittgenstein. Po jeho manželce Leopoldině se začal r. 1883 pro tento podnik používat název Poldi. V r. 1910 dala huť název jedné z prvních nerezavějících ocelí - Poldi Anticorro.

2. polovina 19. stol. přinesla mnoho změn společenských. Zrušení poddanství znamenalo zánik dosavadního zřízení, v němž byla veřejná správa v rukách vrchností. Vrchnostenské úřady převzal stát. Vznikala tak okresní hejtmanství a okresní soudy, jejichž síť byla dobře promyšlená, mohla být obměňována v důsledku přesunu správních a politických center. Kladno bylo vzhledem k prudkému nárůstu lidnatosti (během 30 let na svůj osminásobek) r. 1870 povýšeno na město, r. 1893 dosáhlo zřízení okresního hejtmanství, r. 1898 mu panovník udělil titul „Královské horní město“. S přibývajícím počtem obyvatelstva narůstaly problémy s nedostatkem bytů, škol, potravin, vody, sociálních a zdravotních zařízení. Postupně musely být zavedeny vodovody, kanalizace, osvětlení ulic a ost.

Po r. 1866 přistoupila vídeňská vláda k řadě politických reforem např. povolení shromažďovacího práva a buržoazních svobod, jež pomáhaly rozvíjet politický život společnosti a zčásti legalizovat dělnické hnutí. Organizovány byly velké tábory lidu, vznikaly spolky s různým zaměřením např. ochotnické, pěvecké, včelařské, řemeslnické, sbory hasičů aj. Dělnictvo se organizovalo ve spolcích svépomocných, polo odborných, zájmových.

Cyklické hospodářské krize, projevující se poklesem těžby uhlí a omezením výroby železa, způsobovaly zhoršení pracovních a sociálních podmínek. Docházelo ke stávkám proti snižování mezd a propouštění z práce. Velmi známá je hornická stávka z r. 1889, která se uskutečnila před vilou ředitele dolů Gottfrieda Bachera, při níž byli

zastřeleni 3 malí chlapci a několik lidí zraněno. Průběh této události byl vylíčen s určitou literární licencí v románu *Siréna* autorkou Marií Majerovou.

První světová válka s prudkým zvýšením výroby v kladenských hutích přinesla zisky jen kapitalistům. Rostla drahota, lichva a „keřasování“. Nespokojenost obyvatelstva se projevovala nespočetnými živelnými protiválečnými i protirakouskými bouřemi.

Z politických stran byla úspěšná ve volbách sociální demokracie. Po ustavujícím sjezdu komunistické strany byly r. 1921 založeny kladenské stranické organizace. Vzhledem ke složení obyvatelstva, v němž převažovali dělníci, mívala vždy komunistická strana tohoto okresu početnější základnu, než tomu bylo jinde.

V době nacistické okupace byl v noci ze 7. června na 8. června 1939 zastřelen německý strážmistr Wilhelm Kniest nedaleko od budovy kladenské reálky. Atentát spáchali studenti průmyslovky Jan Smudek a František Petr. Tento čin vyvolal vlnu odvetných opatření, mnoho občanů bylo neoprávněně zatčeno, vězněno a posláno do koncentračního tábora v Mauthausenu a později do Dachau. Průmyslová škola byla 1 rok uzavřena a někteří studenti a profesori byli vězněni v Terezíně. Atentát na R. Heydricha 27. května 1942 vyvolal ještě větší nacistický teror. První oběti byly popraveny v lese v Krnčí a v Praze-Kobylisích. Vypálena byla obec Lidice pod falešnou záminkou 10. června 1942. Muži z této obce byli postříleni, ženy a děti byly poslány do koncentračních táborů, 9 dětí bylo dáno do německých rodin. Po válce byly Lidice znovu postaveny za mezinárodní účasti. Za leteckých přeletů dne 12. září 1944 byly svrženy bomby nad lesem ve Dříní. Několik desítek lidí bylo zraněno a zabito. Druhým náletem 19. dubna 1945 bylo zasaženo kladenské nádraží a řada okolních domů. Železniční spoje byly přepadány letci - „kotláři“. Vše bylo provázeno ztrátami na životech. Koncem války vedly přes naše území tzv. pochody smrti. Zastávkami těchto pochodů byly obce Vítov, Luníkov, Osluchov a Žižice. Obyvatelstvo těchto obcí pomáhalo zuboženým zajatcům potravinami a ošacením. Pomoc pražskému povstání byla vypravena z mnoha obcí kladenského okresu. Povstání bylo ukončeno příjezdem sovětských vojsk 1. Ukrajinského frontu maršála I. S. Koněva. Kladnem projely tanky 4. tankové armády generálplukovníka D. D. Leljušenka.

Již v říjnu 1945 byly přijaty dekrety o znárodnění hutí a dolů. Po únoru 1948 následovalo mnoho změn. Územně – správní úpravy proběhly v letech 1949, 1960, 1974 a 1980.

V letech 1983 dosáhl okres Kladno v počtu obyvatel 153 000 a stal se tak jedním z nejhustěji obydlených okresů středočeského kraje.

2. VÝVOJ ČESKÉHO DÍVČÍHO ŠKOLSTVÍ V DATECH

O vzdělávání na území našeho státu v dávných dobách středověku moc zpráv nemáme. Tehdejší feudální společnost byla sociálně rozdělena na stavy šlechty, duchovenstva, měšťanstva a poddaných. Výchova a vzdělání byly poskytovány šlechtickým dětem. Chlapci byli vychováni k sedmero rytířským ctnostem a děvčata k ručním pracím. Vzdělanost spočívala v rukách církve. Od 6. století byly zakládány klášterní školy, v sídlech biskupů školy katedrální, pro nejširší vrstvy byly určeny školy farní.

Od 13. století jsou zřizovány školy městske. Tyto školy navštěvovali pouze chlapci. Pokud byly dívky vzdělávány, tak to bylo v rodičovském domě nebo v kláštorech. Dívčí výchově se věnovaly ženské církevní řády cisterciacek, benediktinek, dominikánek, klarisek, magdalének aj. Většina klášterů z uvedených řádů zanikla za husitských válek. Pokud byly v průběhu staletí znovu obnoveny, zrušil je Josef II. definitivně.

Významným počinem pro české školství byla zakládací listina vysokého učení v Praze, Karlovy univerzity, ze 7. dubna 1348. Na vysoká studia v této době však dívky nemohly ani pomyslet. Školám městským se začalo říkat školy partikulární, jejich význam a počet rostl. V době předbělohorské se v těchto veřejných latinských školách začínají objevovat žákyně. Současně vznikají soukromé školy, kde se vyučovalo česky, těm se říkalo „školy pokoutní“. Tyto školy seznamovaly děvčata se základy „literních předmětů“ a s šitím.

Dále je potřeba zmínit jméno J. A. Komenského, který patřil k zastáncům přiměřeného dívčího vzdělávání, ostatně jako většina evropských humanistů.

V období reformace zůstával ideálem patriarchální model rodiny s ctnostnou manželkou a matkou, která umí číst a psát.

Ale ani protireformační hnutí v šíření vzdělání dívek nebránilo. Tridentický koncil, jenž se konal v letech 1545 a ž 1563, prosazoval vzdělání jako součást přísné katolické víry. Vzdělání se mělo dostat všem dětem od nejtějšho věku, tj. i dívkám. Vzhledem k těmto snahám nastal rozkvět katolického školství, vznikají další farní školy.

Doposud se hledělo na vzdělávání dívek stále jako na něco nadbytečného. V 17. století nastává určitá změna v pohledu na postavení dítěte. Škola představuje mezistupeň mezi dětstvím a dospělostí. Šlechtici a měšťané posílají své syny na studia. „Mezi děvčátkem a dospělou ženou zůstává tato hranice méně zřetelná. Dokud jsou bez vlastního školství, jsou dívky brzy integrovány do světa dospělých.“¹

Proces alfabetizace gradoval již v době předbělohorské velkým počtem partikulárních škol. Do tohoto vývoje nepříznivě zasáhla třicetiletá válka. V jejím průběhu bylo zdevastováno vše- země, lidé, a samozřejmě i školy. Nebylo kde učit, pronajímaly se nevyhovující místnosti statku, fary, hostince, v pastoušce apod. Chyběli učitelé i kněží, učili vysloužilí vojáci, hostinští, obecní pastevcí. Školství záviselo na vrchnosti, která mohla mít podobu městské rady, fary, majitele panství. Dá se říci, že vzdělání se opět stalo luxusem. Samostatných dívčích škol bylo málo a patřily většinou církevním řádům.

Příznivější podmínky nastaly v souvislosti se zaváděním manufakturní výroby. Manufakturní a přádelnické školy byly zakládány z podnětu majitelů panství a i při některých klášterech na základě patentu z r. 1765. Učiteli na těchto školách byli zahraniční odborníci. Cílem bylo naučit mládež vyrábět kvalitní přízi a plátno. Čtení a psaní se na těchto školách nevyučovalo.

Další politický vývoj, zejména prohraná válka s Pruskem, naznačoval, že je potřeba upevnit mocenské pozice absolutistického státu a vytvořit podmínky pro ekonomický rozvoj. Z těchto důvodů došlo ke zrušení nevolnictví a k vydání tolerančního patentu r. 1781. Pozici si stát upevnil zrušením jezuitského řádu r. 1773. Brzdou ekonomického rozvoje byla negramotnost poddaného lidu. Již v roce 1759 zřídila Marie Terezie dvorskou studijní komisi, již měly být podávány návrhy na školskou reformu. Organizací rakouského elementárního školství pověřila zaháňského opata Ignaze von Felbigera, kterého za tímto účelem pozvala do Vídně. Felbiger vypracoval návrh, který byl uznán jako zákon 6. prosince 1774 pod názvem „Všeobecný školní řád pro německé normální, hlavní a triviální školy ve všech

¹ LENDEROVÁ, M. *K hříchu i k modlitbě: žena minulého století*. Praha: Kolumbus, 1999. Str. 41.

císařsko-královských dědičných zemích“². Vzdělávací povinnost platila pro všechny děti, chlapce i dívky od šesti do dvanácti let bez rozdílu sociálního postavení. Zákon nenařizoval povinnou školní docházku, povolena byla i domácí výuka, dítě se však muselo dvakrát do roka dostavit k prověření znalostí do školy. Tímto zákonem byly zavedeny tři druhy škol: triviální, hlavní a normální, které byly školami elementárními a vytvořily systém na sebe navazujících škol, v nichž úroveň vzdělání by byla stejná.

Triviální školy byly zřizovány při farách nebo v obcích jako školy filiální. Vzdělání tvořilo trivium /tj. čtení, psaní, počítání/, základy hospodářství a náboženství. Dívky se učily šít a plést. Pokud pro to byly podmínky, měla být pro ně zřízena oddělená škola. Vyučovalo se jazykem mateřským, v některých oblastech se zaváděla němčina i do českých škol.

Hlavní školy bývaly zřizovány v krajských městech. Obsah vzdělání byl obohacen oproti triviálním školám o základy reálií, latiny, slohu, kreslení, geometrii. Školy měly připravovat pro práci v zemědělství, řemeslech, popř. pro vojenskou dráhu. V 1. ročníku se vyučovalo jazykem mateřským, ve 2. třídě se zaváděla němčina, vyšší ročníky byly německé.

Normální školy byly zřizovány v zemských městech tj. v každé zemi jedna. Vyučovaly témuž jako na škole hlavní. Připravovaly mládež pro další studia na gymnáziu. Kladly důraz na využití v praktickém životě.

Většina škol měla být koedukovaná tj. společná pro chlapce i dívky, jen ve větších městech se mohla zřizovat samostatná dívčí oddělení nebo dívčí školy. Vzdělání bylo poskytováno veřejnými institucemi, soukromými školami s právem veřejnosti nebo prokazatelnou formou domácího vyučování.

Školním řádem z r. 1774 byly položeny základy lidovému školství, dány podněty k zavádění školní povinnosti, vznikly při něm i první instituce pro vzdělávání učitelů tzv. preparandy. Přípravky pro budoucí učitele byly zřizovány při školách normálních a hlavních. Úroveň těchto přípravek nebyla vysoká, upevňovaly učivo z normální nebo hlavní školy, doplňovaly ho o výklady z pedagogiky a didaktiky.

² VÁŇOVÁ, R. *Vývoj počátečního školství v českých zemích*. Praha: SPN, 1986. Str.32.

V r. „1776 bylo v Čechách přes 2 200 škol – triviálních (farních, nebo filiálních), hlavních a normálních – poskytujících základy vzdělání. Z 239 000 školou povinných dětí jich do škol skutečně docházelo 142 000, což představovalo 60%. Do konce století dosáhla docházka 70%. V celkovém počtu škol figurovalo jen 36 dívčích (do roku 1808 se uvedený počet zvýšil o jednu) s necelými 3 000 žákyň.“³

K propagátorům tereziánské reformy lidového školství v Čechách patřil Ferdinand Kindermann, jenž působil v Kaplici u Českých Budějovic jako kněz. Zavedl tzv. „industriální vyučování“. Vedle trivia učil děti obou pohlaví předení, tkaní, štěpařství, včelařství, pěstování bource morušového apod. Vychovával děti k pracovitosti a pílí. Jeho snahy měly ekonomické i sociální cíle – zlepšit hospodářskou situaci státu, vychovat pracovníky pro manufakturní výrobu, odstranit žebrotu aj.

V roce 1849 došlo ke změnám v rámci učitelské přípravy, neboť se prodloužila na jeden až dva roky.

V době Bachova absolutismu se školství dostalo zpět do rukou církve. Dohoda mezi státem a církví – konkordát, podepsaný v r. 1855 umožnil, že církevní úřady schvalovaly učebnice a rozhodovaly o obsazování volných učitelských míst.

K liberalistickým úpravám rakouského školství došlo v návaznosti na prosincovou ústavu r. 1867. V lednu 1868 byl vydán říšský zákon, jímž byl zrušen konkordát. Dle tohoto zákona přešly řízení, správa a dohled nad školstvím na státem ustanovené orgány. Církev se starala o vyučování náboženství na veřejných školách a měla i nadále právo zřizovat soukromé školy pro děti příslušného vyznání.

„Velký říšský zákon“ byl vydán v Rakousku 14. května 1869. Je označován též jako „květnový zákon“ nebo „Hasnerův zákon“ – podle tehdejšího ministra vyučování Leopolda Hasnera. Zákon zavedl školu obecnou a měšťanskou, „vzdělavatelnou učitelskou“ (učitelské ústavy) pro vzdělávání učitelů, ustanovil osmiletou školní povinnost, právně zajistil ekonomické a sociální zabezpečení učitelů. Při učitelských ústavech měly být zřízeny obecné školy jakožto školy cvičné. Při ženských ústavech měly být zřizovány dětské zahrádky (MŠ) za tímž účelem. Povinnosti školní docházky

³ LENDEROVÁ, M. *K hříchu i k modlitbě: žena minulého století*. Praha: Mladá fronta. 1999. Str. 44.

do veřejných škol byly zproštěny děti, které chodily do vyšších škol, do soukromých škol, děti tělesně a duševně postižené. V souvislosti s tímto zákonem byl r. 1870 vydán školní a vyučovací řád pro školy obecné. Stanovil jím pravidla chování dětí, povinnosti dětí a učitelů, zakázal používání tělesných trestů. Za pozitivum tohoto zákona lze pokládat sekularizaci (zesvětštění) a etatizaci (zestátnění) školského systému. Za negativum je pokládána existence soukromých „fabrických“ škol, v nichž při 12 vyučovacích hodinách týdně musela být úroveň poskytovaného vzdělání velice nízká. Neomluvitelný je fakt, že se v nich počítalo s vykořisťováním dětské pracovní síly.

Odezva na tento zákon nebyla příznivá zejména v českých zemích. Příčiny byly rozmanité: ekonomické, národnostní, světonázorové, roli sehrálo i nepochopení, považující zákon za germanizující. V souvislosti s vydáním zákona vzrostl počet německých škol.

Na základě tohoto zákona mohl být založen v Praze r. 1870 dívčí učitelský ústav – pedagogium- při škole u Sv. Anny, ústavu řízeném kongregací Školských sester de Notre Dame, který byl zčásti subvencován státem. Studium končilo maturitou a poskytovalo mladým ženám plnou kvalifikaci. V průběhu dvaceti let vznikaly podobné dívčí učitelské ústavy zřizované nejen v Praze, ale i ostatních městech: v Chrudimi, Kutné Hoře, Českých Budějovicích, Plzni, Litomyšli, v Kladně. Studovaly v nich dcery z nepřilíš majetných, většinou ale intelektuálních rodin. Vzdělání a vlastní schopnosti těmto dívkám zaručovaly možnost samostatné existence. V r. 1874 byl vydán organizační statut učitelských ústavů. V r. 1883 došlo k novelizaci Hasnerova zákona, kterou prosazovali klerikálové a konzervativní politici. Novela zásadním způsobem ovlivnila školní docházku, povolovala tzv. úlevy. Úlevy se vztahovaly na venkovské a proletářské děti. Mohly chodit do školy jen část školního roku, jen dopoledne, jen některé dny v týdnu. Znamenalo to v reálu zkrácení školní docházky na šest let a omezení učiva.

V dívčích školách byly omezovány reálie a tělesná výchova, která se stala nepovinným předmětem. Tato regresní novela byla zrušena až v roce 1922.

Z iniciativy spisovatelky Elišky Krásnohorské vznikl r.1890 Spolek pro ženské studium Minerva. Pro většinu mužů středoškolsky vzdělaná žena bořila odvěký mýtus

ženství, přesto nakonec říšská rada žádost o povolení Soukromého dívčího gymnázia Minerva schválila. Toto první soukromé dívčí gymnázium v Rakousku-Uhersku bylo otevřeno 30. září 1890, zapsalo se do něj 52 dívek, nemělo právo maturity. Absolventky ji skládaly na chlapeckém gymnáziu, a to až do r. 1906. Veřejnou střední školou se stalo v letech 1915-1916.

Dívky studovaly nejen na středních školách, v šestitřídních lyceích, dokonce se začaly objevovat v univerzitních posluchárnách.

Před první světovou válkou si byl každý vědom důležitosti vzdělání a řádnou školní docházku nikdo nezpochybňoval. „Roku 1910 bylo v Čechách 355 317 školou povinných chlapců a 351 844 dívek, tedy 707 161 dětí. Z nich 67 986 navštěvovalo školy měšťanské, ostatní pak školy obecné. Docházka byla téměř stoprocentní.“⁴

Po vzniku samostatného československého státu v roce 1918 zůstaly v platnosti dosavadní školské zákony a školský systém z dob Rakouska - Uherska se nezměnil. Dílčí úpravy byly provedeny ministerskými nařízeními.

R. 1919 byl zrušen celibát učitelek. Učitelky se mohly vdávat, aniž by se musely vzdát následně tohoto povolání. Téhož roku byl vydán zákon o menšinových školách, tzv. Metelkův zákon. Podle tohoto zákona měly být zřizovány školy národnostních menšin v obcích, kde bylo podle tříletého průměru alespoň 40 dětí jiné národnosti. Většinou však šlo o prosazení požadavku české národnosti v oblastech s převažujícím německým obyvatelstvem, kde až doposud české školy neexistovaly. Počet vysokých škol vzrostl. V Brně byla otevřena Masarykova univerzita.

Tzv. Marešovým zákonem z r. 1920 bylo stvrzeno, že Univerzita Karlova je pokračovatelkou Karlova vysokého učení.

Tzv. malý školský zákon z r. 1922 zrušil novelu z r. 1883 a s ní veškeré úlevy. Po celém území ČSR zavedl osmiletou školní docházku. Zavedl do té doby dva nové učební předměty- občanskou výchovu a ruční práce pro chlapce. Obnovil povinnost výuky tělocviku pro dívky. Zaváděl paritu mužů a žen v učitelských sborech. Postupně

⁴ LENDEROVÁ, M. *K hříchu i k modlitbě: žena minulého století* Praha: Mladá fronta. 1999. Str. 69.

byl snižován počet žáků na jednoho učitele. Ve školním roce 1932/1933 se mělo dospět k šedesáti žákům na jednoho učitele (z původních osmdesáti).

„Na počátku třicátých let bylo v ČSR 10 372 obecných škol, z toho nejvíce dvoutřídních (2 786) a jednotřídních (2 710). Tzv. dvoutřídky a jednotřídky byly typické venkovské školy. Jsou dokladem toho, že školy existovaly i v malých obcích a že gramotnost byla plně zabezpečena.“⁵

16. března 1939 došlo k nacistické okupaci celého území Čech a Moravy. Rozsáhlým a tvrdým zásahem proti české vzdělanosti bylo uzavření vysokých škol 17. listopadu téhož roku. Postupně docházelo ke snižování počtu středních škol a výraznému omezování počtu středoškoláků na nich studujících. Učitelé a žáci židovského původu museli ze všech škol odejít. Od roku 1940 byla němčina povinným předmětem. Změny se dotkly výuky zeměpisu a dějepisu. Z vyučování českému jazyku se měla vypustit veškerá česká literatura, bylo zastaveno i půjčování knih ze školních žákovských a učitelských knihoven.

Dekret prezidenta republiky z r. 1945 o vzdělání učitelstva předepsal učitelům všech škol vysokoškolské vzdělání a to na pedagogických a jiných fakultách. V r. 1946 byl schválen zákon 100/1946 Sb., kterým se zřizují pedagogické fakulty při všech univerzitách (§1 odst.1). „V důsledku toho zanikly dosavadní učitelské ústavy, jelikož byly počítány mezi školy střední, nikoliv vysoké. Právní úprava, která sama o sobě neměla proticírkevní charakter, postihla katolické učitelské ústavy, vedené převážně ženskými řeholemi.“⁶

Zákon o jednotné škole byl vydán po únorovém převratu v dubnu 1948. Zavádělo se jím jednotné obecné vzdělání pro všechnu mládež ve věku od šesti do patnácti let. Povinná školní docházka se prodlužovala o rok. Školská soustava se členila na školy mateřské, národní (5tříd), střední (4 třídy) a na školy 3. stupně, které se dělily na povinné a výběrové. Tento zákon byl v platnosti pouze 4 roky.

⁵ VALIŠOVÁ, A. KASÍKOVÁ, H. *Pedagogika pro učitele. 2. rozš.a aktualiz. vyd.* Praha: Grada, 2011. Str. 79.

⁶ HORÁK, Záboj. *Církev a české školství: právní zajištění působení církví a náboženských společností ve školství na území českých zemí od roku 1918 do současnosti.* Vyd. 1. Praha: Grada, 2011. Str. 49.

V souvislosti se školským zákonem z 24. dubna 1953 byly všechny dívčí školy koedukovány, znamená to praktické ukončení tradice dívčích škol. Od této doby jsou chlapci a dívky vzdělávány bez genderových rozdílů.

3. VÝVOJ ŠKOLSTVÍ V Kladně

Jedním z významných pánů Kladna byl Ctibor Tiburcí Žďárský ze Žďáru. Jeho manželce, Sibyle Hradišťské z Hořovic (1578-1615), vděčí Kladno za založení školy. Původní památná listina se nedochovala, ale dochoval se soupis inventáře „věcí zádušních“ z r. 1598 s listem, v němž se píše: „Léta P. 1598 měsíce listopadu obnovena registra školní, totiž co k vychování kantora v místě Kladně přináleží a přísluší též co při škole zůstává, tak jakž od Urozeného Statečného rytíře pana Ctibora Tiburcího Žďárského ze Žďáru a na Kladně a tolikéž Její milosti Urozené paní manželky Sibily Žďárské z Hořovic...“.⁷

Podle „inventáře školy kladenské“ z r. 1609 si můžeme školu představit. Měla to být jednopatrová budova v těsné blízkosti fary. V přízemí se nacházely hospodářské prostory- chlévy, sklep, dále kuchyň a komora pro mládence. Po dřevěných schodech se šlo do „školní světnice“, jež byla zařízena: „Štok dlouhý, za kterým pacholata sedávají, jest jeden, stůl jeden, lavice čtyry, stolice dlouhé 3, tabule velká na stěně jedna, okna dvě, kamna a v nich hrnec měděný...“⁸ Školní světnice byla tedy v horní části budovy, skrze ni se dalo vejít do nevelké kantorovy světnice s oknem vedoucím na náměstí.

Zpočátku vyučoval kantor, čili ředitel kůru bezplatně zpěvu 6 chlapců – 3 si měl sám vybrat a 3 určila vrchnost. Později byla shledána potřeba naučit je číst a psát. O žácích samých se nedochovaly žádné zápisy. Jejich počet byl později asi vyšší, protože po dvanácti letech služby dostal učitel pomocníka.

Původní „nadání“⁹ kantora bylo: pole, zahrada, peníze na chléb, snopné a peníze z krav a ovcí. Slovo škola zaznělo v „nadání“ z roku 1600, ve kterém se mu zlepšily příjmy. „...roku 1609 bylo již uloženo 200 kop, as deset let později 314 kop

⁷ ČERNÝ, Jan Ladislav, Bedřich JAVŮREK, František MELICHAR a František Bohumil ŠKORPIL. *Dějiny školství okresu Kladenského: na oslavu 50-letého jubilea panování J. V. císaře a krále Františka Josefa I. Kladno: Učitelstvo školního okresu Kladenského*, 1898..Str.33.

⁸ Tamtéž str. 40

⁹ BELIC, J. *Malý staročeský slovník*. Praha:SPN.1978.Str.147. „nadanie- nadace, obdarování majetkem, nadační listina“ Přestože hesla tohoto slovníku mají být platná do 15. stol. Užití tohoto pojmu v pozdějších letech má stejný význam, patrně z kontextu

míšeňských, ač mládenec školní z těchto peněz ročně 6 kop dostával...^{10 a 11} V dalších letech jsou uváděny různé naturální dávky na přilepšenou např. hrách, kroupy, pivo atd. Podle „register purkrechních“ vrchnost pronajímala kantorův dobytek zájemcům, kteří z něho odevzdávali nájem, jenž se vybíral dvakrát ročně a to o svátcích sv. Jiří (duben) a sv. Havla (říjen) a byl mu vrchností předáván.

Na pole a zahradu měl kantor daleko, neboť se rozkládaly u dnešní obce Velké Dobré tj. asi 5 km od školy. Z dalších zápisů vyplývá, že je mohl pronajímat, ale pouze se souhlasem faráře.

V r. 1620 byl rozvoj školy přerušeno. Kladno bylo zapáleno a zpola shořelo, obyvatelstvo se rozuteklo po okolí. Škole se požár vyhnul, ale zápisky o ní se po několik let nikde neobjevují.

Podle „Knihy školy Kladenské“, v níž jsou Registra školní, je zapsáno, že 4. ledna 1675 byla škola obnovena. Stála na stejném místě, ale byla přestavěna. Místnosti byly malé, ale bylo jich víc asi i pro varhaníka. Střecha byla šindelová. Pavlač se odstranila. Jak u původní, tak i u této školy jsou zmiňovány na jednotlivých dveřích panty, háky, „rykle“, zámeček apod. pravděpodobně byly tyto kovářské práce tehdy velmi ceněny.

Kantor měl mnoho povinností, namátkou je vybráno:

- Učit děti katolické víře, literárnímu umění a počítání, dobrým mravům
- Každý všední den a kdykoliv je mše, musí s dětmi chodit do kostela a tam s nimi muzicírovat.
- Chodit s dětmi na procesí, pohřby, křtiny

Co nesměl?

- Luka, pole, dům pronajímat bez vědomí faráře, ani na nich dělat nějakou škodu.
- Nechodit do hospody, nemíchat se do svárů, třenic a „handlů“.

¹⁰ ČERNÝ, Jan Ladislav, Bedřich JAVŮREK, František MELICHAR a František Bohumil ŠKORPIL. *Dějiny školství okresu Kladenského: na oslavu 50-letého jubilea panování J. V. císaře a krále Františka Josefa I. Kladno: Učitelstvo školního okresu Kladenského, 1898. Str.36.*

¹¹ Tamtéž str. 34. (Vysvětl. Kopa míšenská obnášela 60 grošů, z r. 1600 asi 2 zl.)

První kantor, známý jménem, byl Tobiáš Dobiášovský, tak je zapsán ve fasovní listině ze 6. prosince 1774. Do školy mělo docházet 96 dětí, ale navštěvovalo ji pouze 28 chlapců a 12 děvčat. „Roční příjem byl 98 zl. 34 kr.¹² Pod výčtem veškerých příjmů je poznámka, že tento učitel žije opravdu v chudobě. Z fasovní listiny se též dovídáme, že otci pomáhal jeho syn, Mikuláš Dobiášovský, který navštěvoval normální školu v Praze. R. 1788 se stal Mikuláš učitelem v Kladně a byl prvním, kdo se označoval jako „učitel školní“.

Postupně vzrůstal počet dětí. Budova školy a fara byly ve špatném stavu. Kvůli stavebním úpravám se musel učitel přestěhovat do vrátnice, farář na zámek a třída do domu naproti vrátnici. Škola a fara byly nakonec zbourány. Práce s výstavbou školy ustaly, protože v r. 1805 se tu zdržovalo francouzské vojsko a obyvatelstvo trpělo hladem. Stavební práce byly zakončeny v r. 1807 a v r. 1808 se v ní začalo vyučovat. Škole byla přidělena levá část budovy vedle domu č.4. Za třídou byla síň a komůrka. Učitel obýval 2 pokojíky nad ní, vedle měl kuchyňku. Ke škole patřil malý dvorek, na němž stála stáj a kůlna.

V nové budově školy vyučoval František Brejšl 120 dětí. Od roku 1810 do roku 1816 mu pomáhal jeho syn Josef Celestin, jenž další 3 roky již vyučoval sám. Jeho fasovní listina byla datována 2. října 1819, dostával 434 zl. a 32 3/4kr.¹³ V následujících letech počet dětí stoupal, nějaký čas mu vypomáhal otec, již jako sedmdesátiletý.

Poté se u něho vzdělávali a pomáhali mu kandidáti učitelství: Jan Srp, Antonín Goth, Karel Huber a Václav Dvořák. V té době z 207 dětí docházelo 192. Výuka v tomto počtu nebyla snadná. R. 1821 při vizitaci byla uznána nutnost otevřít další třídu. Farář P. Kašpar Weininger nabídl škole jednu farní místnost v přízemí. Nabídka byla

¹² ČERNÝ, Jan Ladislav, Bedřich JAVŮREK, František MELICHAR a František Bohumil ŠKORPIL. *Dějiny školství okresu Kladenského: na oslavu 50-letého jubilea panování J. V. císaře a krále Františka Josefa I. Kladno: Učitelstvo školního okresu Kladenského*, 1898. str. 45 a str. 50. (Vysvětl. 1 zlatý rýnský platil 87 1/2 kr.)

¹³ ČERNÝ, Jan Ladislav, Bedřich JAVŮREK, František MELICHAR a František Bohumil ŠKORPIL. *Dějiny školství okresu Kladenského: na oslavu 50-letého jubilea panování J. V. císaře a krále Františka Josefa I. Kladno: Učitelstvo školního okresu Kladenského*, 1898. str. 45 a str. 50. (Vysvětl. 1 zlatý rýnský platil 87 1/2 kr.)

přijata. R.1825 se rokovalo ve vrchním úřadě o finanční dotaci pro druhého pomocníka. Obec kladenská měla sice obecní majetek, ale odepřela jakýkoliv příspěvek s odůvodněním: „Jest pravda, že při 243 dětech mají být dva pomocníci, leč podle místních poměrů počet tento nikdy do školy nepříjde, neboť:

1. „mnozí rodiče jsou tak chudí, že dětem potřebný oděv v zimě opatřiti nemohou, a proto je do školy neposílají
2. mezi dětmi chudých rodičů z nedostatku náležité potravy a oděvu bývá mnoho nemocí zvláště v zimě
3. letního času upotřebí rodiče k pracím polním. Z toho zřejmo, že nejméně 60 žáků vůbec nechodí neb nedbale školu navštěvují, tak že nejvýš 180 dětí ve škole bývá, a pro ty postačí dvě světnice se dvěma silami učitelskými.“¹⁴

Vzhledem k počtům dětí, musela se otevřít 3. třída v taneční síni hostince Josefa Procházky č. 54. Nájem se nabídla platit společnost pánů Kleina, Lanny a Novotného. Tato společnost též nabídla potřebné uhlí a dříví k vytápění místností.

V r. 1845 při 332 dětech zůstávala škola stále dvojtřídní. Vikariátní úřad žádal vrchní úřad o přestavbu školy. Stavba byla odložena s tím, že přestavba kostela si vyžádala velké náklady, že byla neúroda a také, že volby nového opata obnášely značná vydání. Zajímavostí bylo zřízení mateřské školy v r. 1847 přičiněním faráře a vikáře Kašpara Ličky v budově nové radnice. V bouřlivém roce 1848 ovšem zanikla.

Po nálezuhelných slojí nastal prudký nárůst obyvatelstva. Sobotáles (týdenní učitelův plat) se sice zvýšil, avšak dva učitelští pomocníci se lopotili v první třídě s 200dětmi a v druhé třídě se 113. Hygienické podmínky také asi nebyly nejlepší, považme, že „Třída první byla jen 25 1/2 stopy dlouhá a 20 1/2 stopy široká a 9 1/4 stopy vysoká, druhá pak pouze 21 stopu dlouhá a 16 stop široká a 9 1/4 stopy vysoká.“¹⁵

¹⁴ ČERNÝ, Jan, Ladislav, Bedřich JAVŮREK, František MELICHAR a František Bohumil ŠKORPIL. *Dějiny školství okresu Kladenského: na oslavu 50-letého jubilea panování J. V. císaře a krále Františka Josefa I. Kladno: Učitelstvo školního okresu Kladenského, 1898. Str.53.*

¹⁵ ČERNÝ, Jan, Ladislav, Bedřich JAVŮREK, František MELICHAR a František Bohumil ŠKORPIL. *Dějiny školství okresu Kladenského: na oslavu 50-letého jubilea panování J. V. císaře a krále Františka Josefa I. Kladno: Učitelstvo školního okresu Kladenského, 1898. Str. 57.*(Vysvětl. 1 stopa je 0,296m. První třída byla 7,5m dlouhá, 6,7m široká a 2,7 m vysoká, druhá třída byla 6,2mdlouhá, 4,7m široká..)

Situace se nelepšila, spíše naopak. Zakročit musil kardinál a arcibiskup pražský, který zde byl na vizitaci. 27. dubna 1852 výzvami žádal navýšení tříd. Trvalo však půl roku, než se sešla městská rada.

Jednání o nové stavbě se protáhla až do prosince 1853, kdy bylo schváleno místo pro vybudování školy – na bývalém hřbitově u kaple sv. Floriána. Ve školním roce 1856-57 se rozrostl počet dětí na 766. Obec pronajala taneční síň s pokojíkem v domě č.4. V roce 1858 bylo zapsáno 850 dětí. Obec neměla žádné prostory pro výuku. Čekalo se, až si na místě vyhořelé stodoly postaví občan Vogel dům, kde se v 1. poschodí zřídila šestá třída. V roce 1860 chodilo do školy 971 dětí. Proti kapli v domě Jana Meisnera byly tři třídy a 7. třída byla otevřena ve Voglově domě. V téže roce se žactvo podle přání učitelů rozdělilo podle pohlaví, pouze první třída zůstala smíšená.

R. 1861 se konečně rozhodlo o stavbě školy. Budova měla pojmut deset tříd a byt pro učitele. R.1862 byly položeny základy a následujícího roku se stavba dokončila a vysvětila. R. 1863 vyjednával farář kanovník p. Jan Bernard o zřízení dívčích tříd. Navrhl, aby byla škola odevzdána jeptiškám kongregace chudých školských sester de Notre Dame z Horažďovického mateřince. Pan ředitel Brejšl se vzdal dívčích tříd na základě protokolu. Byla podána žádost k c.k. místodržitelství, které vynesemím ze dne 18. srpna 1864 č.48012 s rozdělením souhlasilo. Správa dívčí školy se odevzdala do rukou ctihodné sestry M. Karlíkové dne 11. října 1863 jakožto vrchní učitelce. V ostatních třídách začaly též vyučovat školské sestry. Služné pobíraly ve srovnatelné výši jako mužské síly. Vrchní učitelka pobírala 300 zl., ostatní 200zl. Dívčí škola měla 1 učebnu v přízemí pro nejmenší děti, ve II. poschodí 4 místnosti. Všechny třídy byly přeplněny, otevřela se třída zvaná „půl první“ , ve které zůstávaly děti do té doby, než se naučily hláskovat, pak postoupily do první třídy. V příštím roce se třída „půl první „ neotevřela. Prostor byl využit pro postupnou pátou třídu.

Po vstoupení „Hasnerova zákona“ v platnost uvažovala městská rada kladenská o zřízení měšťanské dívčí školy, v této souvislosti lze zmínit osobní iniciativu faráře Josefa Mottla. Jednání o zřízení měšťanské školy se protahovala. V r. 1872 se městská rada usnesla, že zřídí průmyslovou školu chlapeckou, návrh na měšťanskou školu dívčí

nezavrhla. V listopadu t.r. se městská rada usnesla, že se zřídí nižší reálná škola a vyšší dívčí škola. Návrh byl přijat a žádost byla odeslána c.k. zemské školní radě.

8. ledna 1873 obecní zastupitelstvo rozvažovalo, zda zřídit v přiškolených obcích školy nebo stavět reálku a měšťanskou školu, rozhodlo se pro školy reálnou a měšťanskou. Dne 26.ledna t.r. bylo vyzváno obecní zastupitelstvo, aby zvolilo 7 členů místní školní rady. Volba proběhla 7. března t.r. Zákon ze dne 24. února 1873 stanovil starostu obce předsedou a náměstka místopředsedou místní školní rady. 7. června 1874 začala místní školní rada úřadovat. R. 1875 byly otevřeny 2 pobočky dívčí školy a 2 pobočky školy chlapecké.

3. listopadu 1874 vznikla na Kladně židovsko-německá škola pokoutní se dvěma učiteli. Vynesením c.k. zemské školní rady z 29. prosince t.r. č. 27.303 byla tato soukromá izraelská škola s německým vyučovacím jazykem povolena.

9. prosince 1874 c.k. zemská školní rada zrušila povolení o zřízení měšťanské školy z důvodů, že výkaz jmění není jasný.

V sezení 31. ledna 1875 žádá místní školní rada o zřízení dvou osmitřídních škol měšťanských se dvěma katechety a dvou obecních škol pětitřídních. 16. srpna t. r. vyzvala okresní školní rada místní školní radu, aby zřídila večerní školu průmyslovou, ale 10. prosince t. r. bylo řízení odloženo.

26. ledna 1876 vysloven souhlas (asi v místní šk. radě) s umístěním 4 tříd měšťanské školy do budovy panského ovčína č. 722 ve sv. Janské ulici. 20.února t. r. odepřeno otevření poboček školy filiální ve spojených obcích Motyčín, Vinařice, Hnidousy.

R. 1877 se usnesla místní školní rada o stavbě nové školy za kaplí sv. Floriána. 9. června byl položen základní kámen a do základů vloženy stručné dějiny školství, seznam dětí s udáním jejich bydliště, podpisem třídních učitelů. Místo měšťanských škol otevírají se pobočky škol obecných. O rok později však opravdu dojde k otevření I. měšťanské školy spojené s obecnou školou dívčí Pod Klášteřem.

„K docílení zákonného počtu žactva ve třídách, svolila c.k. zemská školní rada vynesemím ze dne 27. června 1881 č. 14.203 k otevření několika poboček. Z nich bylo 15 poboček měšťanské školy chlapecké, 13 měšťanské školy dívčí, 12 obecné školy

chlapecké a 12 obecné dívčí... Rozpočet na stavbu byl značně překročen, náklad obnášel 120.078 zl. 79 kr.“¹⁶

Pro lepší představu je přehledněji uvést počet škol, např. k roku 1897/98: I., II., III. obecné školy chlapecké měly dohromady 2 185 žáků, jedna měšťanská škola chlapecká s 752 žáky. I. a II. obecné školy dívčí měly 1739 žákyně, jedna obecná škola s měšťanskou spojená s 682 žákyněmi, jedna měšťanská škola dívčí se 479 žákyněmi.

V roce 1901 byla otevřena soukromá pokračovací škola Marie Egemové, která se změnila v roce 1905 na učitelský ústav. V témže roce otevřely Pokračovací školu Školské sestry de Notre Dame, která se změnila na Soukromou odbornou školu pro ženskou povolání. V roce 1920 byla otevřena II. měšťanská škola U zámku. Veřejná dvouletá škola rodinná byla povolena 31. července 1924, v roce 1927 se přeměnila na Městskou odbornou školu pro ženskou povolání. III. Měšťanská škola dívčí byla otevřena až v roce 1940.

¹⁶ ČERNÝ, Jan, Ladislav, Bedřich JAVŮREK, František MELICHAR a František Bohumil ŠKORPIL. *Dějiny školství okresu Kladenského: na oslavu 50-letého jubilea panování J. V. císaře a krále Františka Josefa I. Kladno: Učitelstvo školního okresu Kladenského*, 1898. Str. 71.

4. OBECNÉ ŠKOLY

Obecné školy vznikaly na Kladensku v druhé polovině 19. století. I. Obecná škola dívčí vznikla v roce 1863 rozdělením původní farní školy na dvě obecné školy – jednu chlapeckou a jednu dívčí. Dívčí škola byla umístěna v budově U Floriána. V průběhu let vznikla i II. obecná škola dívčí, jejíž dataci vzniku se mi nepodařilo zachytit. Tato obecná škola je uváděna v publikaci Jana Černého „Dějiny školství okresu kladenského...“ a kterou zmiňuji v kapitole „Počátky kladenského školství“. Materiály této školy buď se nedochovaly, nebo nejsou archivně zpracovány, nikdo z archívu mi nedokázal na tuto otázku zodpovědně odpovědět. V roce 1878 byla založena obecná škola s měšťanskou dívčí školou spojená, jejíž počty žákyň se neustále zvyšovaly, až byl stav neúnosný a škola se rozdělila. Z této oddělené obecné školy vznikla III. Obecná škola dívčí, která se odstěhovala do školní budovy Na Amálce r. 1909.

Vedle těchto škol tu existovala od roku 1874 též zprvu soukromá menšinová německá škola s pěti koedukačními ročníky, na něž navazovaly měšťané školy chlapecké a dívčí, od roku 1939 byla škola postátněna a v roce 1945 zanikla.

4.1. Obecná škola dívčí v Kladně

Vývoj názvu a školy:

- 1864 Samostatná třída s vlastním vedením
- 1878 Obecná škola dívčí v Kladně
- 1899 Pětiletá obecná dívčí škola Kladno
- 1940 Obecná škola dívčí v Kladně
- 1941 Obecná škola dívčí u sv. Floriána v Kladně
- 1946 II. obecná škola U Floriána na Kladně

Pokud jsem hovořila v kapitole historii kladenského školství o původní škole a sledujeme dále její vývoj, nutně musíme dospět až do roku 1863, kdy byla škola rozdělena na chlapeckou a dívčí. Tato dívčí škola je vlastně dívčí pokračovatelkou oné původní a nejstarší farní školy.

V roce 1864 byla dívčí škola svěřena Kongregaci školských sester de Notre Dame na základě ministerského výnosu z 18. srpna 1864 č. 48012, který potvrdil definitivní rozdělení školy na chlapeckou a dívčí. Vrchní učitelkou této dívčí školy se stala Vojtěcha Karlíková, v ostatních třídách vyučovaly podučitelky: M. Rafaela Vaváková, M. Innocencia Moravcová, M. Perfectua Jančíková, M. Zikmunda Pokorná. Se zvyšujícími počty žákyň musely být zvyšovány i počty tříd. Od školního roku 1865/66 se již vyučovalo v pěti postupných ročnících. V šk. r. 1866/67 – 972 žákyň, 1867/68 – 905 žákyň, 1868/9 – 964 žákyň, 1869/70 – 1071 žákyň, 1870/71 – 1 206 žákyň, 1871/72 – 1 358 žákyň, 1872/73 – 1327 žákyň.

Vyučovalo se čtení, psaní a počítání, základům z dějepisu, zeměpisu, přírodopisu a občanské výchově. Od školního roku 1871/72 na základě výnosu z 28. ledna 1872 č. 2922 byly zavedeny povinné ruční práce tzv. industriální výuka, kterou vyučovaly vzdělané řeholní sestry. Na jeden týden připadlo 5 hodin industriální výuky.

Ve školním roce 1879/80 byla založena měšťanská škola dívčí vedle stávající dívčí školy obecné. V r. 1882 byla dostavěna a slavnostně vysvěcena nová budova pro obě dívčí školy. Chlapecká škola zůstala v původní budově.

Dívčí školu zabezpečovalo finančně město Kladno. Při škole byl zaveden chudinský fond. Škola dostávala různé věcné dary od občanů, živnostníků a přátel školy. Sponzorské dary na nákup učebnic a pomůcek od kladenských radních.

V 90. letech byla zaváděna pravidelná výuka německého jazyka a počala se vyučovat tělesná výchova. Prováděné inspekce na této škole se v tuto dobu soustřeďovaly především na kontrolu plnění učebních osnov pro zpěv, tělocvik a kreslení.

V téže době se lékařská péče soustřeďovala na školní mládež, prováděla osvětu i ochranné očkování. Pedagožky byly nápomocny, pořizovaly seznamy očkovaných a neočkovaných školaček.

Koncem devadesátých let se nedaleké Kročehlavy odškolily a postavily si svoji vlastní novou obecnou školu dívčí i chlapeckou, což mělo za následek velký úbytek dětí ve škole kladenské. Obdobná situace nastala v roce 1906, kdy se odškolil Rozdělov, úbytek dětí však byl menší, prostorové problémy byly těmito způsoby zlepšeny.

Na přelomu století se začaly začleňovat do výuky pravidelné vycházky do okolí. Na konci školního roku se konala výstava ručních prací žákyň, kterou si prohlédla rodičovská veřejnost a která se stala vítanou tradicí.

V první světové válce se škola musela vypořádat již na začátku s problémem haličských uprchlíků, kteří se uchýlili do oblasti středních Čech. Mnozí otcové odešli do války a matky zůstaly samy s početnou rodinou. Četné školní akce byly pořádány ve prospěch válečných vdov a sirotků. Dívky se snažily pomáhat armádě – háčkovaly (nátepičky, ponožky, šály, aj.), a šily oblečení pro vojáky, sbíraly a sušily ostružinové listí jako čajovou náhražku, shromažďovaly odpady z vlny, zavařovaly ovoce pro armádní spotřebu.

Od roku 1916 bylo zavedeno dvousměnné vyučování. Dne 21. června t.r. byly zrekvírovány školní zvony. V posledním roce války byly v únoru a v březnu oznámeny uhelné prázdniny. Škola byla znovu uzavřena těsně před prohlášením vzniku samostatné Československé republiky z toho důvodu, aby se zamezilo hrozící epidemii španělské chřipky.

V nových poměrech se začala kladenská veřejnost domáhat sekularizované výuky na školách. Tyto snahy vyvrcholily v létě roku 1919. Od 1. září 1919 byly dány řeholní pedagožky na nucenou dovolenou a do škol se již nesměly vrátit.

K upevňování vztahů mezi Čechy a Slováky patřilo připravování dárků pro slovenské děti. Do školy přijížděly exkurze slovenských učitelů.

Zdravotní péče se uskutečňovala formou pravidelných lékařských prohlídek. Školní lékař MUDr. Václav Hofmann vykonal zdravotní prohlídku 280 žaček ve třídách od 28. ledna až 11. února 1932. Dobrý zdravotní stav shledal u 121 žaček, 158 slabých, 131 chudokrevných a 135 se zduřelými žlázami. Žákyně podrobující lékařské pomoci, doporučil pobyt v prázdninových osadách nebo ozdravovnách. Prohlédl též chrup dětí. Dne 17. května přeočkoval 68 dětí prvních tříd a jednu žačku čtrnáctiletou proti neštovicím. Třídní učitelé zapisovali nálezy lékařské do zdravotních archů, děti vážili a měřili. V zápisech z tohoto období se objevují i smutné zprávy o úmrtí žákyň např. v září 1932 zemřela žákyně 4.B třídy na zápal plic, který se projevil po přestálém záškrtu. V roce 1933 zemřely 2 žákyně 2. třídy na záškrt. Tragicky zemřela žákyně,

kteřou zachytil projíždějící autobus před školou atd. Velká světová hospodářská krize se projevovala i v naší zemi. Nezaměstnanost otců mnohých žákyň zhoršovala sociální úroveň jejich rodin, které pociťovaly nedostatek základních potřeb. Pomoc těmto žákyňám skýřaly tzv. stravovací akce: „Třicet rodin stravovalo ve svých domácnostech 27 žákyň, kterým poskytovalo týdně 118 obědů, vedle jiných dářků.“ Učitelé Marta Auertová, Františka Lukešová a Cyril Novotný dobrovolně na sebe vzali zodpovědný úkol a stali se dozorčími důvěřníky nad dětmi v cizí péči a nad dětmi nemanželskými, jmenováni byli okresní péčí o mládež. Ústředí zdravotních a sociálních spolků Kladensko-unhošťských přišlo s myšlenkou zříditi „Dětskou farmu“ a „Školu v lese“ na pozemku u Městského domova na Amálce. Šlo vlastně o jakýsi, dnes bychom řekli, příměstský tábor, kde mohly děti trávit v přírodě volný čas nebo prázdniny ozdravným způsobem.

Krize byla též příčinou, proč se přistoupilo od r.1930 k výchově ke spořivosti. Všichni učitelé a žákyňe byli pojištěni u Pražské městské pojišťovny pro případ úrazu. Méně podstatné bylo zavedení oslovení „paní“ pro osoby učitelské vdané v resortním odboru MŠANO ze dne 3. září 1933 čís. 53 367/33-IV. Novinkou bylo zavedení hodin náboženství jiných církví; Doposud se vyučovalo pouze římsko – katolické náboženství. Dalším náboženství-československému, českobratrskému evangelickému, izraelskému a náboženství Jednoty českobratrské se vyučovalo po 2 hodinách týdně v několika odděleních společných pro všechny obecné školy v Kladně. Římskokatolické náboženství si však udrželo silné zastoupení, každá škola tak naplnila oddělení této výuky při svých budovách. Objevuje se stále větší počet žáků, kteří jsou bez vyznání. Německému jazyku se vyučovalo po 3 hodinách týdně.

Zajímavé se zdá být zapojení školy do experimentálního ověřování výuky čtení a psaní globální metodou, povolené výnosem ze dne 22. října 1929 čís.I. 1667 a i 1929 čís. 112068. Zároveň zemská školní rada schválila zavedené učebnice od Musilová – Příhoda – Musil „První kniha“ pro tuto metodu. Za tímto účelem přešla učitelka Anděla Příhodová s dětmi 1. b třídy z II. obecné školy na zdejší školu. Ve výuce pokračovala se stejnou třídou i následujícího školního roku, schváleno to bylo výnosem MŠANO ze dne 8. října 1930 čís. 48 927 a ze dne 11. října 1930 čís. 97 109. K vyučování čtení

touto metodou užívala učebnici „Druhá kniha“ od stejných autorů. Experiment přilákal mnoho zájemců, kteří se s ním chtěli seznámit nebo porovnat dosažené výsledky s výsledky na jiných školách. „Hospitovali Dr. Doc. Václav Příhoda z Prahy, okresní školní inspektor Štěpánek z Přeštic, ředitel pedagogia Havránek z Jičína...“¹⁷ Po skončení experimentu se žákyně vrátily do své domovské školy.

V r. 1935 se zaváděla branná výchova do výuky. Několikrát do roka se konal cvičný požární poplach.

Nad zbytkem našeho území byl vyhlášen Protektorát Čechy a Morava dne 15. března 1939. Škol se týkala celá řada změn a omezení např. vyřazování „závadných map a obrazů“ z inventáře, omezení půjčování knih ze žakovských knihoven, zákazy a omezení v jednotlivých vyučovacích předmětech. Nastaly změny ve výuce branné výchovy, dne 27. července. 1939 výnosem MŠANO 98 000-I/ vešly v platnost nové školní osnovy, které byly závazné od 1. 9. 1939. Zavedlo se dvojjazyčné úřadování podle výnosu říšského protektora ze dne 20. 7. 1940 XIV E-1 -222/40 č. j. 446. Všichni zaměstnanci školy museli prokázat árijský původ¹⁸. Podle výnosu Zemské školní rady z 10. 8. 1940, č. 3086 nesměly být od šk. roku 1940/41 přijímány žákyně židovského původu. Učitelé se museli zúčastnit kurzů německého jazyka a přeškolovacích kurzů z dějepisu, ve školním roce 1942/43 byli povinni složit zkoušky z německého jazyka.

Dosavadní kronika na všech školách byla zapečetěna a od 1. září 1940 si každá škola musela založit novou.

Ve válečných letech se projevovala závažná onemocnění žákyň způsobená nedostatečnou výživou. Učitelé museli pomáhat při vydávání potravinových lístků a podléhali prázdninové pracovní povinnosti. Každý rok se musel slavit den narozenin A. Hitlera a zřízení protektorátu. Celý červen 1941 byly kladenské školy uzavřeny z důvodů vypuknutí epidemie spály.

¹⁷ SOKA Kladno. Kronika školy

¹⁸ Podle nařízení prezidia české zemské školní rady pro Čechy v Praze dne 5. září 1940 č. 3320 přes. 1940 Je každý veřejný zaměstnanec povinen předložit nadřízenému úřadu do 31. 12. 1941 řádně vyplněné Prohlášení o rodovém původu s patřičnými doklady : Křestními listy (svým, svých rodičů, prarodičů a oddacím listem rodičů). Ženatí učitelé a vdané učitelky předloží též svůj oddací list a křestní list manželky (manžela) i jejích (jeho) rodičů a prarodičů.

Škola musela přijmout 25 dívek ze zrušené cvičné školy při Učitelském ústavu v Kladně. Přestože byly navýšeny počty dětí ve třídách, stavba plánované školní budovy, dohodnutá již v r. 1938, byla odsunuta na neurčito.

Na jaře 1945 byly školní budovy zabrány pro potřeby vojáků. Žákyně si chodily do školy pouze pro úkoly. Vyučování bylo zahájeno až v prvních mírových dnech, dne 10. května 1945 bylo ustanoveno Rodičovské sdružení. Rodiče se podílejí na přípravě svačin pro žákyně, využívají potravinových darů UNRRA. Vedou se účetní záznamy o vydávání těchto potravin. Škola neměla uvolněné učebny, a tak žačky z 6. , 7. a 8. ročníku přestoupily na měšťanskou školu Pod Klášterem a na Amálce. Svoje žákyně škola po prázdninách nezískala zpět. Učitelé ve dnech svého volna byli využíváni pro pracovní brigády, protože slabé poválečné hospodářství se nestačilo zkonsolidovat. Z tohoto důvodu byl výnosem MŠO ze dne 23. ledna 1946 č. 640 dočasně zaveden 5denní pracovní týden pro žáky. V roce 1947 byla budova školy shledána jako nevyhovující. Objevují se myšlenky o jednotné škole.

Po únorových událostech 1948 byl dosavadní řídící učitel Bohumil Meloun odvolán ze své funkce a dán k dispozici zemské školní radě. Dočasným řízením školy byl pověřen nejstarší člen učitelského sboru Jaroslav Matyáš. Na konci školního roku 1947/48 byla škola uzavřena a zrušena. Žáci krátce koedukovaných tříd byli rozděleni do okolních kladenských škol.

4. 2. Obecná škola dívčí Amálka

Vývoj názvu školy:

- 1909 – 1941 III. Obecná škola dívčí
- 1941 – 1947 Obecná škola dívčí U Amálky
- 1947 – 1948 VI. Obecná škola na Kladně
- 1948 – 1953 IV. Národní škola Na Amálce

III. Obecná škola dívčí v Kladně byla založena na základě ministerského usnesení ze dne 17. září 1909 čís. 46684. Oddělila se od měšťanské školy dívčí, s níž byla spojena od r. 1878. Tímto krokem došlo k odloučení administrativ obou škol.

5.října 1909 stala se prozatímní řídící učitelkou M. Ambrožka Jindřichová, řádová sestra kongregace školských sester de N. D. Definitivně jmenována byla okresní

školskou radou dne 5. února 1910. Zároveň obdržely jmenování ještě 9 dalších řeholnic. Všechny byly zatímními učitelkami a třídními učitelkami, dále vyučovaly ručním pracím a jazyku německému, jedna z nich měla na starosti výzdobu chodeb, jedna přípravu učebních pomůcek a jedna se starala o žákovskou knihovnu.

Škola byla pod kontrolou školního inspektora, pravidelné inspekce náboženské výuky vykonával tehdejší kladenský děkan Antonín Maděra. Místní školní rada, kladenští řemeslníci a obchodníci obdarovávali žactvo věcnými dary, které byly využívány k výuce: obrazy zvířat, rostlin, zeměpisné obrazy, vycpaná zvířata, zeměpisné mapy, knihy, modely, vzorky látek apod. Učitelská knihovna obsahovala 193 svazků knih. Žákovská knihovna mohla půjčovat 128 knih. Jejich počet se rok od roku zvyšoval.

Spolek ku podpoře chudé mládeže Kladenska obstarával ošacení a obutí pro potřebné. Pro opuštěnou mládež se konaly dobročinné sbírky. Chudé dívky dostávaly pravidelnou podporu z místních nadací. Jednou z nich byla nadace zemřelého faráře Josefa Maděry.

Během školního roku byla výuka zpestřena vycházkami po okolí, návštěvou přednášek, divadelního a filmového představení. Požární zkoušky se konaly čtyřikrát do roka. První školní rok byl zakončen 2. července 1910 službami Božími v děkanském chrámu Páně, připomenulo se jim, jak mají své prázdniny využít, pak teprve obdržely žákyně zprávy (vysvědčení), bylo jich 575. V dalším roce bylo 598 žákyně katolického vyznání, 1 evangelického reformního a 1 izraelského.

V roce 1911 navštívily dívky významnou Druhou krajinskou výstavu v Kladně. Počátkem školního roku 1912/1913 získala škola novou budovu. Docházka ve školním roce 1913/1914 byla narušována velkou nemocností dětí. Vyskytly se spalničky, plané neštovice, zarděnky, zánět průšnic, ojedinělé případy záduchového kašle a spály.

V následujícím školním roce hned po prázdninách na žákyně dolehla tíže války. Došlo k přesunům žactva. Budova kladenské reálky se proměnila v záložní nemocnici pro vojáky. Studenti museli školu opustit a nastěhovat se do III. obecné školy chlapecké. Tato chlapecká škola se přestěhovala do dívčí školy a střídala ve vyučování s dívkami. Výuka chlapců probíhala od 8 do 12 hodin, výuka dívek od 13 do 16 hodin,

pro starší žákyně ještě o půl hodiny déle. Týdenní rozvrh byl zkrácen na 18 – 21 hodin. Navíc byla školní docházka narušována mnoha příčinami: „ V pravidelné docházce školní byla četná onemocnění mezi žákyněmi. Též obtížné a zdoluhavé opatrování potravin zdržovalo mnohé dívky od účasti na školním vyučování. „Musilyť v četných případech v nepřítomnosti matky, která často celé půldne na vydání potravin čekala, hlídali domácnost a mladší sourozence.“¹⁹ Jednou z příčin byl i nedostatek uhlí v zimních měsících.

Školní rok byl ukončen 15. července 1915. Učitelstvo bylo zaměstnáno i o prázdninách. Od 19. července se pořádaly na školním hřišti zábavné hry pro 200 chlapců a děvčat od 15 hod. do 17 hodin za dozoru jednoho učitele a jedné učitelky. Tyto hry se organizovaly z obav, aby mládež, jejíž otcové bojovali ve válce, „nezpustla“. Zároveň se při této příležitosti dětem vydávala polévka, chléb a ovoce.

Dívky byly vybízeny k šetření potravinami a k využívání domácích i školních zahrad k pěstování ovoce a zeleniny. Dne 20. října 1915 se uskutečnila sbírka ovoce a zeleniny pro vojsko v nemocnicích. Sebralo se úhrnem 344 kg čerstvého ovoce, 3kg sušeného ovoce, 650 kg čerstvé a 7kg sušené zeleniny, 38 láhví ovocných konzerv, 8 zeleninových, 2kg jiných potravin. Dále sbíraly a sušily jahodové a ostružinové listí na čaj, pro další účely vlnu, kaučuk a starý kov. Vyráběly bavlněné ponožky, vlněné nátepníčky, papírové podešve, cupaninu. Staraly se o vojenské hroby na kladenském hřbitově, zejména v období Dušiček, pletly z vřesu věnce a aranžovaly květiny. Za „mimořádně příznivý výsledek vlastenecké sbírky kovů“ předneseno bylo „díkuvzdání učitelstvu a žákyním“ - list od c. k. ministra vojenství Alexandera von Krobotina.

Žákyně a učitelky se účastnily mnoha dobročinných akcí např. kupovaly pohlednice a odznaky ve prospěch válečné péče. V roce 1914 odváděly učitelky 1 % služného, od r. 1915 odváděly 2% služného, „ve prospěch a k účelům pomocné akce válečné.“ Skládaly se na I.- IV. rakouskou vojenskou půjčku. Například na III. rakouskou půjčku složily řeholnice 15000 K, ostatní členové sboru 900K, žákyně 103K, obnosy převzala Městská spořitelna v Kladně. Pořádaly se měsíční sbírky pro sirotky.

¹⁹ SOA Praha a SOKa Kladno. Kronika IV. Narodní škola Na Amálce Str.65.

Školní oslavy „Dětský den“ se konaly začátkem prosince ve prospěch sirotků po padlých vojínech. Žactvo se účastnilo koncertu v reálce, výtěžek byl věnován Červenému kříži (ČK). Školní úřady povolily akci „Týden ČK“ při níž se transparenty s hesly budila pozornost veřejnosti, podněcoval se zájem o činnost ČK, vybíraly se milodary. Sbíraly se oděvní části pro vojíny.

Učitelky pracovaly v tzv. chlebových komisích, vydávaly výkazy na chleba a mouku. V březnu pořizovaly soupis zásob obilí, mouky a luštěnin. Každou sobotu po celý den a neděli dopoledne celoročně vydávaly lístky na chleba. Je obdivuhodné, že při tom všem stačily ještě vyučovat.

V říjnu 1915 prohlédl školní lékař MUDr. Josef Neumann všechny žákyně a v březnu 1916 je přeočkoval, stejně jako i učitelky. Aby se čelilo nákazám, upustilo se od půjčování knih, dbalo se úzkostlivě na hygienu a čistotu. Žačky si umývaly ruce desinfekčním mýdlem. Vyhláškami a letáky byly poučovány před hrozícím nebezpečím cholery, tyfu, úplavice a neštovic. Šířila se spála. Po každém prokázaném onemocnění byla učebna podrobena obvykle dva dny řádné dezinfekci, čištěna a větrána.

Slavnost u příležitosti příjezdu arcivévody Leopolda Salvátora se konala 13. listopadu 1915 na kladenském nádraží. Dne 19. listopadu 1915 v 8 hodin v době jmenin zesnulé císařovny Alžběty se sloužila mše v děkanském chrámu Páně a zpívalo se Requiem.

O válečných událostech byly žákyně informovány přednáškami v tělocvičně, na slavnostech nebo zápisy na školních tabulích. Projevily se snahy o vlastenecké zaměření učiva. Stávající Čítanka byla nahrazena novou s vlasteneckými texty. Slabikář byl upraven a rozšířen články vlasteneckého obsahu.

Na podzim 1918 se rozšířila epidemie španělské chřipky i do Kladna. Aby se zamezilo šíření nákazy, byly kladenské školy uzavřeny od 10. října do 3. listopadu. Následujícího dne přišly žákyně do školy a byly slavnostně seznámeny s významnou politickou změnou z 28. října 1918. Pravidelná výuka začala 5. listopadu 1918. I v poválečné době se osvědčily učitelky při administrativních činnostech. Tentokrát pomáhaly s kolkováním československých bankovek, neboť došlo k měnové odluce od státu. Někteří učitelé byli posláni služebně na Slovensko.

I na této škole byl pro řádové sestry školní rok 1919/20 zlomový, protože musely školu opustit. Ustanoven tu byl nový pedagogický sbor složený z civilních učitelek., do čela byla zvolena řídící učitelka Cecílie Písaříková.

O meziválečném období bychom mohli říci, že jsou na školách stejné povinné výukové plány i plány výchovné. Připomínala se výročí spisovatelů: Boženy Němcové, K. H. Borovského, P.O. Hviezdoslava aj. Pořádaly se vlastivědné vycházky např. na Říp, do Mělníka, do Prahy, do Libušína. Kládli se důraz na výuku ručních prací. Industriální učitelky učily žákyně plést, šít a vyšívát. Ve školním roce 1922/23 se projevil dozvuk války v menším počtu dětí (pokles z 10 tříd na 6 tříd), protože během válečných let se rodilo mnohem méně dětí. Projevují se snahy českých učitelů spolupracovat se slovenskými, škola posílá na Slovensko dary v podobě knih a učebních pomůcek. V roce 1927 hospitoval na škole pedagog z Podkarpatské Rusi, měl získat nové poznatky z pedagogiky. Škola podporovala mimoškolní aktivity žákyň ve šk. r.1926/27 pořádala každý den hry na hřišti s výjimkou neděle. Mezi celospolečenské aktivity lze považovat poučování o spořivosti, které propagovala Městská spořitelna v Kladně s místní záložnou na všech školách. Oba ústavy přispívali finančními dary na nákup a opravu pomůcek. Inovativním fenoménem bylo zapojení filmu do výuky, kvitovala se zábavnost propojená s poučením. Industriální učitelky se zasazovaly o pořádání oslav Dne matek, jakožto nově zavedeného svátku. Nacvičovaly pásma písniček, vyráběly s dětmi drobné dárky a přáníčka.

Těžké období nastalo po 29. září 1938, kdy byla podepsána Mnichovská dohoda, neboť už 2. října 1938 bylo zredukováno území Československa připojením Sudet k nacistickému Německu. Obsazení československého pohraničí vyvolalo pohyb obyvatelstva směrem do středních Čech. Nastaly problémy s uprchlíky. Do kladenských škol byly zařazeny žákyně z pohraničí. Dne 21. prosince 1938 bylo vydáno vládní nařízení o úpravě ve veřejné správě. Podle tohoto nařízení musely všechny provdané učitelky opustit zaměstnání, do důchodu mohl odejít učitel ve věku 55 let a učitelka ve věku 53 let, aby republika získala pracovní místa pro ty zaměstnance, kteří museli nuceně opustit obsazené pohraničí.

Po obsazení republiky a zřízení Protektorátu byly vydána řada nařízení ohledně obsahu učiva. Zrevidovaly se žákovské knihovny, odstranily se prvorepublikové státní symboly i obrazy státníků. Učitelé nepolevovali ve výuce ani za těchto podmínek. Pořádali výlety do okolí- rozhledna na Kožově hoře, Karlštejn, Praha aj.- připomínali historii alespoň v náznacích, připomínali všechny významné techniky, vynálezce, básníky a spisovatele. Výuka německého jazyka se stala povinnou a stále více byla prohlubována na základě výnosu MŠANO z 8. ledna 1941, č. 1968/41-I/1. Též v dodržování opatření jako bylo nepřijímat židovské žákyně, povinné skládání zkoušek z Nj pro pedagogy (šk. r. 1942/43) aj. se nelišila od jiných kladenských škol, o nichž se zmiňuji. Dne 4. února 1945 byla budova zabrána německými vojsky. Dívky do školy nemohly chodit, dostávaly jeden domácí úkol za týden. Omezeně se začalo vyučovat od 4. dubna t. r. v místnostech hostince, a to až do konce války. Pak škola posloužila krátce jako ubytovna pro sovětské vojáky.

Po válce se začalo ve třídách školy se střídavým vyučováním, protože prostory musely posloužit ještě žákyním „Od Floriána“, jejichž budova se opravovala.

Do výuky se zavedla politická výchova (od r.1946 byly přejmenována na občanskou výchovu) a ruština. Všichni učitelé se přihlásili ke studiu tohoto jazyka. Škola se vrátila ke svým prvorepublikovým tradicím, přibyly oslavy Rudé armády a probouzel se zájem o Sovětský svaz. Školu čekala celá řada změn. Již v roce 1946 byla přeměněna na školu smíšenou.

Naposledy (v r. 1948) se jmenovala IV. národní škola na Amálce. S tímto názvem existovala do r. 1953, kdy na základě zákona č. 31/1953 Sb. formálně zanikla.

5. MĚŠŤANSKÉ ŠKOLY DÍVČÍ

Nejasnosti se týkají zrovna tak měšťanských škol dívčích. Vedle zmiňované obecné školy spojené s měšťanskou dívčí je uváděna ještě jedna měšťanská škola bez číselného označení v knize „Dějiny školství okresu kladenského...“

Ze spojené měšťanské školy se oddělily postupně obecná škola r. 1909, pak z několika pobočných oddělení vznikla II. měšťanská škola dívčí v roce 1920. Existence 3 měšťanských škol je potvrzena v adresáři Kladna z r. 1922 (viz prameny). Na konec se oddělila III. měšťanská škola v roce 1940.

Obecné a měšťanské školy poskytovaly sice ukončené vzdělání, ale pokud žákyně nepřešly již po pátém ročníku na střední školu, kde se v prvním ročníku vyučovala latina a ve třetím ročníku řečtina, nemohly se dostat na vysokou školu. Měšťanské a obecné školy byly spíše pro nižší a střední vrstvy obyvatelstva.

Podle zákona o jednotné škole z dubna 1948 (viz. 2. kapitola „Vývoj českého školství v datech zákonech“) byl výše zmíněný nedostatek z dob Rakouska – Uherska odstraněn. Vytvořil se jediný typ školy 2. stupně, který byl určen dětem všech společenských vrstev, který umožňoval další studium 3. stupně jednotné školské soustavy. Školy měšťanské se změnily na školy střední nejen podle názvu ale i osnovami a učebnicemi.

V adresáři města Kladna z r. 1949 (viz prameny) objevíme hned 7 středních škol, z nichž jedna je označena jako chlapecká. Z názvu ostatních středních škol zmizelo slovo „dívčí“, jsou pravděpodobně koedukované. 2 nové školy střední jsou z Kročehlav a z Rozdělova. Tyto obce se staly čtvrtěmi Kladna po územně – správních změnách v letech 1947-48.

5. 1. Měšťanská škola dívčí spojená s obecnou školou v Kladně

Vývoj názvu školy:

- 1878 Měšťanská škola spojená s obecnou dívčí v Kladně
- 1909 I. měšťanská škola dívčí v Kladně
- 1941 Hlavní dívčí škola Pod Klášterem
- 1945 I. újezdni měšťanská škola v Kladně

- 1948 III. střední škola v Kladně

K celkové reorganizaci kladenského školství přispěla společná žádost městské školní rady a okresní školní rady z 3. října 1877 pod č. j. 14755.

Na základě této reorganizace vznikla osmi třídní dívčí měšťanská škola spojená s obecnou. Do funkce ředitelky školy nastoupila dne 1. května 1878 Marie Pia Smolíková, řeholnice řádu školských sester de Notre Dame.

Vzhledem k vysokému počtu žákyň škola otvírala vždy několik paralelních tříd. Vyučovaly zde řádové sestry podle závazných osnov. Hodnocení školního inspektora bývala kladná. Na konci roku se konávaly výstavky ručních dívčích prací. V r. 1895 navštívily řeholní sestry s 580 dívkami Československou výstavu v Praze. Při škole byl zřízen chudinský fond, který penězi podporoval chudé žákyně, nakupoval jim učebnice a učební pomůcky.

Stavba školní budovy v Kročehlavech a s tím spojené odškolení této obce ve školním roce 1899/1900 způsobilo odliv žákyň, a tím i snížení počtu tříd. Obsah výuky byl upravován výnosy zemské školní rady. Například výnosem z 12. dubna 1902 byla navýšena výuka ručních ženských prací. Od roku 1905 mohla škola nepovinně vyučovat těsnopisu. Přípisem okresní školní rady z 21. srpna 1906 bylo povoleno zřídit při měšťanské škole ve šk. r. 1906/1907 jednorocní učební kurz (JUK), který měl rozšiřovat a zkvalitňovat znalosti absolventek. Kurz byl otevírán několik let, ale pro malý zájem žákyň se od něho upustilo.

Dnem 1. října 1909 se oddělila obecná škola od stávající školy na základě výnosu c.k. zemské školní rady z 17. září 1909 č. 46684. Tímto způsobem vlastně vznikla III. obecná škola dívčí. Administrativy obou škol se odloučily a dosavadní škola pokračovala jen jako měšťanská škola. Svátky a slavnosti vyjadřovaly úctu k rakouské monarchii.

Do života výrazně zasáhla válka v roce 1914. Podobně jako na všech školách, i zdejší učitelky a žákyně se snažily ulehčit tíživou situaci vojákům na frontě. Zhotovovaly teplé oblečení, pořádaly sbírky obnošeného šatstva a prádla, podílely se na sběru surovin pro válečné účely.

Během vyhlášení samostatnosti Československé republiky byla škola uzavřena ze stejných důvodů jako všechny kladenské školy – nákaza španělské chřipky- až do 3. listopadu 1918. Ani školní rok 1919/20 neprobíhal v poklidu. Pod nátlakem kladenské levicové veřejnosti byla okresní školní rada donucena vydat přípis dne 6. září 1919 č. 3267, jímž byly de facto odstraněny řeholní učitelky z veřejných škol. Do r.1919 působily na této škole pouze tři světské učitelky (1 učitelka odborná a 2 učitelky industriální). Na místa řeholnic byli povoláni civilní pedagogové. Zastupujícím ředitelem školy byl jmenován Bedřich Javůrek, který byl zaměstnán jako odborný učitel při měšťanské škole chlapecké.

Další organizační změna následovala 22. listopadu 1920, kdy se výnosem č. 4322 oddělila od stávající školy II. měšťanská škola, do jejíhož čela byl jmenován Bedřich Javůrek, jakožto zastupující ředitel. Do II. měšťanské školy přešla část učitelského sboru a třídy: I. b,d,f, II. b,d a III. b,d. K tomuto rozdělení došlo 1. prosince 1920.

Na I. měšťanské škole byla do funkce zastupující ředitelky jmenována Františka Famlerová. Do péče o dívky byly zapojeny organizace Červený kříž a YMCA. Žákyně, které patřily ke kladenské obci, dostaly bezplatně psací a kreslicí potřeby a zdarma jim byly zapůjčeny učebnice. V meziválečném období se začal ve výuce využívat naučný film. Inovací se jevily přednášky doprovázené skleněnými diapozitivy, využívané zejména při výuce zeměpisu.

Ve školním roce 1927/28 se začalo uvažovat o otevření IV. ročníků na všech měšťanských školách, k čemuž v červenci r. 1928 došlo. V listopadu 1930 zahájilo svoji činnost rodičovské sdružení. V období hospodářské krize škola zorganizovala pro žákyně pravidelnou polévkovou akci, kterou v následujícím roce zopakovala. Stále zhoršující se stav budovy byl řešen koncem roku 1938. Po Mnichovské dohodě musely být do školy přijaty žákyně z pohraničí a zároveň byly uvolněny 3 učebny pro Horní průmyslovou školu z Mostu, jež přesídlila do Kladna. Vdané učitelky byly nuceny školu opustit a uvolnit svá místa pracovním silám z okupovaného území. V listopadu 1939 byly dvě dívčí školy rozděleny na tři výnosem z 27. listopadu 1939 čís. I-2293/2 a i 1939 s platností od 1. února 1940. Zároveň došlo ke změně školních obvodů

Změna měšťanské školy v Hlavní školu dívčí Pod Klášteřem v Kladně proběhla na základě výnosu z 14. srpna 1941 č. 300 sb. Hlavní školy byly vyjmuty ze systému povinného vzdělávání. Podmínkou pro vstup do hlavní školy byly řádně vykonané přijímací zkoušky. Od května 1942 se přistoupilo k zavedení střídavého vyučování, protože do budovy byly přestěhovány dvě chlapecké hlavní školy. V lednu 1944 byla zavedena nová stupnice klasifikace žáků. Chování bylo odstupňováno: 1 (chvalitebné), 2 (uspokojivé) a 3 (neuspokojivé). Prospěch byl rozdělen do šesti stupňů: 1 (velmi dobrý), 2 (dobrý), 3 (uspokojivý), 4 (dostatečný), 5 (méně dostatečný), 6 (nedostatečný). Ve válečných letech byli učitelé využíváni v zásobovací agendě nebo byli nasazováni ve válečné výrobě. Žákyně od II. ročníku se musely povinně účastnit různých brigád, jako bylo sklizení chmele, sběr šípků a odpadových surovin. Od února 1945 byla budova školy zabrána pro potřeby vojska. Výuka se řešila prostřednictvím zadávání úkolů jedenkrát týdně, pak se vyučovalo v hostinci třikrát v týdnu, přičemž vyučovací hodina byla zkrácena na 30 minut. Již v květnu 1945 se škola vrátila k pětistupňové klasifikaci. Do června 1945 byla školní budova ve správě Červeného kříže a sloužila potřebám raněných. Po válce byly na škole otevřeny čtyři ročníky se třemi pobočnými třídami. Tento stav pokračoval až do školního roku 1952/53, kdy škola podle zákona č. 31/1953 Sb. zanikla.

6. DALŠÍ VZDĚLÁVÁNÍ DÍVEK A ŽEN

Kromě níže uvedených obou škol odborných a učitelského ústavu jsou v adresářích města Kladna uváděny soukromé školy hudební, šicí, těsnopisu, tance. Podle adres se většinou patrně jedná o domácí vyučování buď v místě učitelova bydliště, nebo se za žáky a žákyněmi docházelo.

6. 1. Soukromá odborná škola pro ženská povolání Školských sester de Notre Dame

Vývoj názvu školy:

- 1905 Pokračovací škola v Kladně
- 1923 Soukromá odborná škola pro ženská povolání Školských sester de Notre Dame Kladno
- 1948 Soukromá odborná škola pro ženská povolání Kladno
- 1949 II. státní odborná škola pro ženská povolání Kladno

Motto v záhlaví kroniky školy:

„Základem společnosti jest rodina a srdcem rodiny jest odborně vzdělaná žena.“²⁰

Zřizovatelkou této školy, jak je již z názvu patrné, Kongregace Školských sester de Notre Dame. Z krátkého exkurzu do minulosti tohoto řádu je třeba se zmínit o jeho počátcích. Kořeny a spiritualitu řádu lze hledat ve Francii. V roce 1597 založil sv. Petr Fourier s bl. Alexií Le Clerc v Mattaincourt v Lotrinsku původně řád Kanovniček sv. Augustina pro výchovu a vyučování dívek. Uskutečnil tím ve své době zcela novou ideu: otevřel školy pro dívky, kde se bezplatně poskytovala křesťanská výchova, přiměřené vzdělání i praktická výuka pro životní povolání. Do Čech se dostala Kongregace Školských sester de N. D. přes Bavorsko. Do Hyršova, malé pošumavské vesnice, ji uvedl český kněz P. Gabriel Schneider roku 1853. V roce 1854 založil školu v Horažďovicích, kde bylo sídlo generální správy kongregace a mateřinec (pozn. klášter, který vznikl na určitém místě jako první) až do roku 1950. „Do r. 1950 se kongregace rozrůstala a působila ve výchově a vyučování mládeže. Sestry vedly různá

²⁰ Z majetku Kongregace Školských de N.D. Část kroniky. Pokračovací škola v Kladně. 1905-1923

školská zařízení od jeslí a mateřských škol přes školy základní a odborné – rodinné, obchodní, ústavy pro vzdělání učitelek, školy pro neslyšící děti – až po gymnázia, výuku hudby a jazyků. Sestry rovněž působily v dětských domovech.²¹

V roce 1905 zřídil konvent Školských sester de Notre Dame v Kladně tzv. „souhrnný pokračovací kurs pro dívky škoie odrostlé s oddělením školy literní, školy šicí a školy řečí“ na základě vnesení zemské školní rady z 3. července 1905 čís. 26 240. Školní třídy a internát byly umístěny přímo v klášterní budově č. 632, v Jugmannově ulici.

Z organizačního statutu z r. 1905 této školy si můžeme udělat celkem jasnou představu, jak zde bylo organizováno vzdělání. Účelem školy bylo: „...poskytovatí dívkám škoie odrostlým příležitost vědomosti své utvrdit, doplnit a praktickým potřebám přizpůsobit.“²² Za tímto účelem byla otevřena čtyři oddělení:

1. Oddělení literní čili pokračovací škola pro dívky
2. Zvláštní oddělení pro ženské ruční práce ve dvou ročnících
3. Oddělení pro řeči
4. Nedělní škola pro dívky

Vyučovacím jazykem byla česká řeč, při vyučování cizích jazyků měl být používán patriční jazyk zároveň jako vyučovací.

Vydržovatelkou, zakladatelkou, vlastnící pokračovacího kurzu byla kongregace Školských sester de Notre Dame. Do pokračovacího kurzu se přijímaly dívky čtrnáctileté a starší, které s dobrým prospěchem ukončily alespoň 1. třídu měšťanské školy. Dobrý prospěch se vykazoval předložením vysvědčení na propuštěnou, nebo se musely podrobit přijímací zkoušce. Do každého oddělení mohly být žákyně přijímány i v průběhu školního roku.

²¹ *Řeholní život v českých zemích: řeholní řády a kongregace, sekulární instituty a společnosti apoštolského života v České republice. 2., přeprac. vyd. Editor Dagmar KOPECKÁ, editor Pavel MAREŠ, ilustroval Františka LOUBAT. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2014. ISBN 978-80-7195-231-2. Str. 265 – 266.*

²² Kongregace Školských de N.D. Část kroniky. Pokračovací škola v Kladně. 1905-1923.

Na konci školního roku se vydalo vysvědčení s datem, kdy bylo vzdělávání započato a kdy skončilo. Jak se žákyně chovala, jak byla pilná a jaký prospěch měla v jednotlivých učebních předmětech.

V roce 1905 se vyučovaly tyto předměty jako povinné (v závorce uvádím časovou dotaci na jeden týden): Náboženství (1hod/ týden), vychovatelství (1), čeština (3), počtářství a účetnictví (2), přírodověda a nauka o domácím hospodářství (2), kreslení (2), zpěv (1), ženské ruční práce (12). ...Celkem 24 hodin/ týden.

Nepovinné předměty: Jazyk německý (3), jazyk francouzský (2), těsnopis (1).

Osnovy vyučovací z r. 1905 předepisovaly učivo pro jednotlivé předměty I. oddělení:

Náboženství: „Látku učebnou stanoví církevní úřady.“

Vychovatelství: „O tělesném vývoji a vychovávání dítek“

Čeština: „Cvičení slohová: a) vypravování b) dopisy c) nejdůležitější písemnosti

jednací... Na základě čítanky dějí se rozpravy směřující k tomu, aby se žákyně utvrdily v mluvnici, aby se v nich budilo zalíbení v pěkné a lahodné formě proslovení, jakož aby se seznámily s nejdůležitějšími plody písemnictví českého obchodu a k průmyslu, zpracování temat časových a příležitostných. Měsíčně jeden úkol domácí, jeden školní.“

Počtářství a účetnictví: „Při cvičbě hledí se výhradně k živnostem, jež spadají do oboru...“(nečitelné)

Kreslení: „Kreslení a malování dle skutečného předmětu a přírodnin, vše novou technikou. Tříbení vkusu zejména se zřetelem na harmonii barev. Poučení o ornamentu. K ženským ručním pracím budiž přihlíženo.“

Zpěv: „Tříbiti vkus a krasocit. Základy teorie hudební. Písně církevní a národní. Zpěv jednotlivý i sborový.“

Ženské ruční práce: „, a) šití v ruce b) šití na stroji c) kreslení stříhů d) vyšívání e) látání a záplatování...Učební postup /zjednodušeno/ : kuchyňská zástěra – ženská košile zdobná vyšívaná – ozdobný noční kabátek – mužská košile – ozdobné spodky ženské – ložní prádlo, vyšívání monogramů – látání a záplatování – spodní sukně –

halenka – kreslení stříhů. Pozn. žákyně kreslí hromadně dle kreseb na tabuli provedených a hotoví též práce ozdobné, při nichž cvičí se ve vyšívání.“

Jazyk německý: „Vyučováním hledí se dosíci, aby žákyně nabyly obratnosti v mluvě a na základě čítanky, pěstují se německé rozpravy. Praktické hovory o poměrech obecného života. Jednoduché dopisy a písemnosti jednacích. Měsíčně jeden úkol domácí a jeden školní.“

Jazyk francouzský: „Výslovnost a pravopis a nejdůležitější z tvarosloví se zvláštním zřetelem ke slovesům pravidelným a pomocným. Nejobyčejnější hovory, nejčastější užívání sloves nepravidelných. Rozmluvy na základě názoru na věci a na základě účely mluvnické. Ročně pět úkolů a častější cvičení pravopisná.“

Těsnopis: „Správné a hbité čtení písma korespondenčního dle soustavy Gabelsborgovy. Krásně psátí 3-4 až 5 minut rychlostí 60 slov v minutě.“

Osnovy II. oddělení pro ženské ruční práce pokračovacího kurzu pro dívky:

„Úkolem tohoto oddělení jest vycvičit dívky prakticky a teoreticky v různých druzích ženských prací se zřetelem na potřeby měšťanské domácnosti:9 Oddělení mělo 1. a 2. ročník. Časová dotace činila 32 hodin/ 1 týden.

Osnovy III. oddělení k vyučování řečem:

„Účelem vyučování jest docílití správného a plyného čtení, jakož i přivésti žákyně k tomu, by učily se čtenému i mluvenému slovu rozuměti, a to, čemu porozuměly, též správně pověděti. Účelu tohoto hledí dosíci seznámením mluvnických pravidel, čtením článků, konverzací, přiměřeným cvičením písemným a úkoly.“

Jazyky německý a francouzský se vyučovaly po 6 hodinách za týden. Podle potřeby a zájmu se během času měl vyučovat též jazyk anglický.

Osnovy IV. oddělení nedělní školy pro dívky

„Má poskytnouti dívkám, již jsou všední den zaměstnány v závodech anebo ve službě, příležitost aby nabyly poučení k ušlechťení povahy a praktického návodu k užitečné práci. Cíle vytknutého dosáhne se: a) vhodnými rozpravami a čtením dobrých knih b) cvičením v ručních pracích ženských zejména v spravování prádla a šatstva.“

Dívky se učily v neděli odpoledne mezi 2. a 3.hodinou. První ředitelkou školy byla M. Terezie Menclová, generální představenou kongregace byla M. Cyrilla

Maříková. Z „výkazu sil učitelkých v r. 1905/6“ známe jména i pracovní zařazení členek učitelského sboru:

Alexandr Průcha- katecheta II. dívčí školy – vyučoval náboženství

M. Doubrava Petrová – třídní učitelka – vyučovala počtům, češtině, přírodovědě a němčině

V následujícím školním roce 1906/7 se přihlásilo jen několik dívek do literárního oddělení pokračovací školy a do dvou oddělení šicí školy při měšťanské škole dívčí, některá oddělení se tedy neotevřela. O dalším působení pokračovací školy jsem nenašla žádné zprávy, přesto však je zřejmé, že svoji existenci udržela. Pravděpodobně se řídila potávkou po určitém druhu vzdělání a otvírala podle toho svá oddělení.

Ve školním roce 1923/24 došlo k zásadní změně, a to ministerským přípisem (č. j. 473 55/23-III) ze dne 3. srpna 1923, kdy byla tato škola reorganizována na Dívčí odbornou školu rodinnou a živnostenskou Školských sester de Notre Dame. Již 2. února 1924 udělilo MŠANO škole právo veřejnosti, které bylo velice důležité. Právem veřejnosti získalo vysvědčení absolventek školy platnost po celém území státu. Bez tohoto práva veřejnosti soukromé školy vydávaly vysvědčení, jehož platnost byla omezena pouze na určitý region. Škola navázala na minulé zkušenosti a profilovala se jako víceoborová. Její součástí byla dvouletá škola rodinná, živnostenská pracovní šití šatů a pětíměsíční kurzy šití prádla. Do školy se přihlásilo 79 řádných žákyň, do kurzů 54 frekventantky. V čele školy stála ředitelka Cherubína Jandová. Vyučovaly se tyto předměty: Čeština, živnostenské písemnosti a zákony, dějiny vzdělanosti, vychovatelství, zdravotní péče o dítě, nauka občanská, počty a účtování, kreslení, šití prádla, kreslení stříhů na prádlo, šití šatů a modistství, vyšívání a práce ozdobné, nauka o látkách, nauka o kroji a vkusu, nauka o domácím hospodářství, nauka o potravinách, tělocvik, zpěv, náboženství.

V učebních osnovách dvouleté školy rodinné (schválené MŠANO) je napsáno: „Nejdůležitější vlastnosti vychovatelovy: úplná důslednost, dobrý příklad, mírné a nezvratné požadavky, klidná rozvaha, blahovůle a přívětivost, nenucenost, schopnost vžítí se v duševní i citový život dítěte, stálá péče o vlastní mravní zdokonalení.

Sebevýchova. Vychovatelství: Pěstění soucitu, blahovolnosti, úslužnosti, poslušnosti a krasocitu...“²³

Ve školním roce 1925/26 „byla škola zařazena do systému učilišť, jejichž vysvědčení na odchodnou nahrazovalo průkaz dokončeného učebního poměru.“²⁴ Dívky si mohly otevřít vlastní živnost v oboru oděvnickém zaměřenou na šití ženského a dětského oblečení. „Absolvování školy nahrazovalo tovaryšskou zkoušku. Zmiňovaný stav potvrdila vyhláška ministerstva obchodu, průmyslu a živností ve shodě s mšano ze dne 29. července 1926. Vyhláška platila od poč. šk. r. 1925/26.“¹ Právo veřejnosti nebylo získáno najednou pro všechny obory, ale postupně v průběhu let. Ve škol. roce 1929/30 zažádala škola o trvalé udělení práva veřejnosti (jinak muselo se žádat každý rok znovu)- trvalé právo veřejnosti bylo uděleno do „zachování podmínek“(blíže neurčeno)

Některé roky se nevyučovalo těsnopisu. Učitelé byli nestátní, tzn. nevydržovalo je mšano, ale kongregace svým nákladem. Funkci kuratoria vykonávala též kongregace Školských sester. Odborný školní dohled vykonávali pravidelně inspektoři MŠANO. Ve škole se platilo školné: kurzy 100 Kč, dvouletá škola 400 Kč (později 500 Kč), zápisné 20 Kč. Chudým žákyním mohlo být školné prominuto zcela, nebo z části, vše muselo být písemně doloženo. Některým chudým dívkám na studium přispěly dobročinné organizace či spolky např. okresní pomocný výbor, národní souručenství aj. Často se objevují žádosti o tzv. dispens, což bylo prominutí nějakého nesplněného požadavku např. na základě lékařského potvrzení trvalé uvolnění z hodin tělesné výchovy, zpěvu, prominutí některé z podmínek přijímacího řízení. Od roku 1924 používala škola tělocvičnu měšťanské školy. Dotazník ze šk. r. 1929/30 zjišťoval pracovní zařazení absolventek po absolutoriu:

- 1929/30 - 30 absolventek: z nich 6 provdaných, 13 doma, 1 učitelský ústav, 1 dělnice šití
- 1926/27 - 17 absolventek: z nich 6 provdaných, 6 doma, 1 učitelský ústav

²³ SOA Praha a SOA Kladno .Spisový materiál. II. Státní odborná škola pro ženská povolání Kladno

²⁴ SOA Praha a SOA Kladno. II. SOŠPŽP. Č. NAD listu 1276. Č. archívni pom. 131. Str.1.

- 1927/28 - 18 absolventek: z nich 2 provdány, 11 doma, 1 učitelský ús., 1 živ. prac. pro uč. ús.
- 1928/29 - 16 absolventek: z nich 7 doma, 3 učitelský ústav
- 1929/30 - 16 absolventek: nezjištěno

Z tohoto průzkumu vyplývá zjištění, že se absolventky pravděpodobně nevěnovaly samostatnému provozování krejčovské živnosti a ani se v tomto oboru nenechávaly zaměstnat, minimum jich dále studovalo.

Od roku 1936 se zavedla 50ti minutová časová základna vyučovacího rozvrhu.

V roce 1937 si kongregace Školských sester de Notre Dame zažádala u MŠANO v Praze o povolení zřídit ještě jednorochní vyšší ženskou odbornou školu při stávající škole. Přípisem z 28. ledna 1938 byla tato jednorochní odborná škola povolena s tím, že veškeré náklady převezme zřizovatelka, tj. kongregace.

Za 2. světové války byly vyučovací ústavy a kláštery tohoto řádu zabráný a uzavřeny. V poválečné době byla výuka dívek obnovena. Praxe se více soustředila na zdravotní výchovu a výchovu malých dětí, což se projevilo ve spolupráci s dětskými jeslemi. Od 10. května 1949 se škola postátlnila. Vystiženo je to v názvu: II. státní odborná škola pro ženská povolání v Kladně. Státní školní výuka však byla ukončena již v červnu 1949. Klášterní budova byla zabráná, aby se v ní zřídil domov důchodců. Školské sestry de Notre Dame z Kladna odešly v r. 1951. Ve funkci ředitelky školy se vystřídaly: M. Cherubína Jandová, M. Štěpána Hlavínová, M. Vladimíra Hartová a M. Marta Kalousová.

Vyvozené výsledky z výroční zprávy soukromé školy ze šk. r. 1937/38

Soukromá odborná škola Školských sester de Notre Dame měla delší tradici a dobré jméno. Mohla přijímat žákyně z celé republiky, protože jim mohla zároveň poskytnout ubytování. Všechny žákyně byly věřící, vyznávaly římsko-katolické náboženství, jen minimum žákyň bylo jiného vyznání. Řekla bych, že když na všechno přispívala pouze kongregace a drobní sponzoři, byla tato škola asi skromnější co do vybavení tříd. Chudým žákyním byly poskytovány úlevy na školném, nebo jim ho odpouštěly. Knížek však měla srovnatelně s městskou školou. Pro žákyně obstarávala kvalitní výlety a zajímavé poučné exkurze. Většina žákyň měla výborný prospěch.

Nevyžadovalo se po nich vystupování na veřejnosti. Pokud se konaly besídky, vystupovaly žákyně s recitací nebo sborovým zpěvem. Prezentovaly se raději výstavami svých prací tj. ušitými vkusnými oděvními modely, které byly veřejností oceňovány. Absolventkám se doporučovala studia na konkrétních školách po celé republice.

6. 2. Městská dívčí odborná škola rodinná v Kladně

Vývoj názvu školy:

- - Městská dívčí odborná škola rodinná v Kladně
- - Městská odborná škola pro ženská povolání v Kladně
- - Odborná škola pro ženská povolání v Kladně

Na Kladně již toho času existovaly soukromé školy, které navazovaly na tehdejší obecné a měšťanské školy. Vznikala potřeba nějaké obdobné městské nebo státní školy: „Pokrokové občanstvo kladenské po převratu usilovalo o otevření veřejné odborné školy dívčí, která v jiných městech docílovala rychlého rozvoje a vyhovovala požadavkům, která válečná doba počala klásti na republikánskou ženu.“²⁵ Touto myšlenkou se inspiroval Svaz národního osvobození (SNO) v čele s MUDr. Zdeňkem Foustkou, který prostudoval materiál k přípravným pracím a podal počátkem března 1924 městské radě memorandum o nutnosti zřízení takové školy. Městská rada na základě memoranda iniciovala žádost o povolení otevřít dvouletou rodinnou školu typu A, roční školu rodinnou a živnostenskou pracovnu. Žádost odeslala na Ministerstvo školství a národní osvěty (MŠANO) v Praze.

Schválena a povolena byla výnosem MŠANO z 3. července 1924 č. 94 673/24-III pouze dvouletá škola rodinná. Důvodem bylo nedostatečné zajištění místností. Podle útržkovitých sdělení a odkazů byly však již od 4. září téhož roku otevřeny lidové kursy vaření, šití prádla a šití šatů. Rodinná škola dvouletá typu A byla postupně rozšiřována:

- Od 1. září 1926 o živnostenskou pracovnu pro šití šatů.
- Od 1. listopadu 1936 o šestiměsíční školu pro vedení domácnosti
- Od r. 1938 o pětiměsíční školu kuchařskou.

²⁵ SOA a SOKa Odborná škola pro ženská povolání v Kladně. Torzo kroniky. Stránky nečíslvány

Živnostenská pracovna pro šití šatů byla dne 30. června 1945 zrušena. Dne 1. března 1949 otevřen nový typ sociálně-zdravotní školy.

Další zásluhy o zřízení a chod školy měli: Karel Kindl- starosta města, JUDr. František Hlaváček – první předseda kuratoria, Marie Rambousková – odborná učitelka a první ředitelka školy, František Pavel – pracoval nepřetržitě v kuratoriu od jeho vzniku (Pozn. později byl předsedou kuratoria²⁶ a starostou města).

Prvním vydržovatelem školy (zřizovatelem) bylo město Kladno, které se postaralo o finanční náklady, o rok později byla poskytnuta subvence okresu kladenského, dále byly poskytnuty zemské subvence, podpora obchodní a živnostenské komory, městské spořitelny a občanské záložny. V r. 1926 přistupuje k dosavadním vydržovatelům MŠANO subvencí 10 tis. Kč, která byla stále zvyšována až v r. 1930 dosahuje 30 000,-Kč. Taktéž ostatní přispěvatelé zvyšují částky v průběhu let.

Další příznivci školy: Sdružení studentstva na Kladně, elektrárenské podniky města, Poldina huť, někteří živnostníci.

Největším problémem školy od jejího vzniku bylo, že neměla samostatnou budovu, proto musela své třídy a pracovny umisťovat do stávajících škol. Je velice složité sledovat, jak se škola rozšiřovala o několik svých poboček, pronajímala si místnosti, stěhovala se. Jako příklad uvádím školní rok 1932/33, kdy byla ředitelna, sborovna, kabinet v dívčí škole obecné Na Amálce, Liebknechtova č. 1756, prádelna v chlapecké škole obecné a tamtéž umístěny II.a III. ročníky, kuchyně pak byla na měšťanské škole chlapecké, Školní 2511. Změny se děly téměř v každém školním roce.

V čele vedení školy od jejího počátku stála Marie Rambousková, jež pracovala zároveň jako učitelka na II. měšťanské chlapecké škole. Ředitelka školy se snažila o získání vlastní budovy, ve šk. r. 1929/30 se uskutečnila jednání o umístění školy. V r. 1930 bylo zakoupeno stavební místo pro školu a mateřskou školku na náměstí Karolíny Světlé. Projekt byl zadán ke zpracování architektovi, škola dokonce získala půjčku 1 500 000,-Kč u městské záložny v Mladé Boleslavi. Hospodářská krize však překazila plány ohledně stavby, jejíž ukončení se oddálilo na neurčito.

²⁶ Pozn. Kuratorium – obstarává správní a peněžní záležitosti každé školy

Začátkem školního roku 1934/35 se Marie Rambousková vzdala vedení školy, protože jí nebyla zemskou školní radou poskytnuta dovolená. Město Kladno se souhlasem MŠANO pověřilo prozatímním vedením školy Evu Hájkovou, městskou učitelku, od 1. října 1934 do 31. ledna 1935. Od 1. února 1935 ustanovuje MŠANO správcem školy státního učitele odborné školy v Pardubicích Josefa Kamarýta, který se též o další rozvoj školy velice svědomitě staral.

Mezi zásluhy tohoto ředitele patří jistě založení Sdružení přátel městské školy pro ženská povolání v Kladně pro podporu nemajetných žákyň. Tímto počinem se snažil umožnit studium na zdejší škole žákyním, jejichž rodiče je nemohli finančně podporovat. Stanovy tohoto sdružení vypracoval sám ředitel J. Kamarýt. Zemský úřad je vzal na vědomí pod č. 220. Sdružení mělo svůj účet u poštovní spořitelny. Od svého počátku mělo sdružení velký počet členů, jeho činnost byla chválná; Udělovalo podporu mnoha žákyním a přispívalo na zakupování učebnic pro pomocnou žákovskou knihovnu. Prvním předsedou sdružení byla paní Kvasničková, manželka okresního hejtmána ve Slaném. Jednatel byl zakladatel.

Školní poplatky činily: Zápisné 15,- Kč, v kursech 30,-Kč, školné 300,-Kč, příspěvek na pomůcky 15,-K, záloha k úhradě škod na náčiní a nádobí 20,-Kč

Obtížnou se stala situace po 15. březnu 1939. Postupně celá budova II. měšťanské školy chlapecké byla zabrána říšským vojskem. Kuchyně školy musela být přemístěna do kuchyně sokolovny města Kladna. Měšťanská škola chlapecká nebyla uvolněna ani následujícího roku. Pro zábavnou školu MŠ paní Slavínské se získaly nové blíže nespecifikované místnosti. Zde měla být zřízena kuchyně pro pětiměsíční školu kuchařskou a místnost pro živnostenskou pracovnu šití. Kuchyně dvouleté rodinné školy zůstala v sokolovně a ostatní místnosti na II. obecné dívčí škole Na Amálce. Živnostenská pracovna pro šití šatů byla dne 30. června 1945 zrušena. Dne 1. března 1949 byl místo ní otevřen nový typ sociálně-zdravotní školy.

Vyvozené výsledky z výroční zprávy městské školy ze šk. r. 1937/38

Městská škola dostávala různé subvence od města i od ministerstva, sponzorské dary od živnostníků, ale i větších společností, spořitelny, záložny aj. Mohla si dovolit mít nižší školné. Některým chudším žákyním mohlo být školné odpuštěno zcela, některým zčásti.

Škola neustále nakupovala nové vybavení, nábytek, zvelebovala třídy, kupovala a opravovala šicí stroje, vlastnila elektrické žehličky, pračku a mandl.(Pozn. Se soukromou školou soupeřila nepokrytě, patrně z porad učitelů i kuratoria). Do reklamy investovala větší částky peněz. Ve výroční zprávě se neváhala pochlubit veškerými úspěchy, učitelé pravidelně přispívali krátkými zprávami do místního tisku. Minimálně dvakrát do roka se připravovaly pro veřejnost večírky s pohoštěním, zábavným programem a módní přehlídkou, kterou prezentovaly žákyně. Do zábavného programu se nacvičovaly dramatické scénky, taneční čísla, líbivá tělocvičná vystoupení aj. Výtěžky z těchto akcí se věnovaly na nákup učebnic, knížek, na podporu chudých spolužaček. Počet žákyně byl srovnatelný se soukromou školou. Přestože byl velký počet věřících dívek římsko-katolického vyznání, nezanedbatelný počet byl i jiných vyznání a dost jich bylo bez jakéhokoliv vyznání. Většina žákyně prospívala s prospěchem výborným. Rodiče žákyně pocházeli nejvíce z řad živnostníků, úředníků, dělníků jen minimálně bylo rolníků. Žákyně přicházely většinou z kladenských obcí, ze Slánska a Rakovnicka. Absolventkám byl slibován velký rozsah možného uplatnění, žádná konkrétní škola jim nebyla doporučována.

6. 3. Soukromý ústav ku vzdělávání učitelek

Vývoj názvu:

- 1901 Pokračovací kurs pro dívky s školní povinností odrostlé s českým jazykem vyučovacím (M. Egemové)
- 1904 Soukromý ústav ku vzdělávání učitelek
- 1919 Městský ženský ústav učitelský na Kladně
- 1921 Státní ženský ústav učitelský na Kladně
- 1922 Státní koedukační učitelský ústav na Kladně

Počátky této školy jsou spjaty s osobností a jménem své zakladatelky a majitelky Marie Egemové. Zmínka o této ženě, která zasvětila svůj život dětem a učitelskému povolání, je proto zcela na místě.

M. Egemová se narodila v Kladně 16. května 1866. Absolvovala přípravná cvičení na německé škole řádu sester de Notre Dame v r. 1885. V následujícím roce vstoupila do jednoročního kurzu spojeného s c.k. českým ústavem učitelek v Praze ku

vzdělávání pěstounek na mateřských školách. Zkoušky způsobilosti za pěstounku ve škole mateřské vykonala velmi dobře. Vysvědčení vydané farářem Ferdinandem Liškou z farního úřadu na Kladně z 22. srpna 1889 potvrzuje, že „Marie Egemová od roku 1881 jako kandidátka školství u ctihodných sester školských de Notre Dame v Čechách byla zaměstnána na různých místech a vedla mravný život, plně odpovídající svému povolání.“²⁷ Písemným svolením jí rodiče umožnili vstoupit do řádu sv. Františka ve Slatiňanech 22. srpna 1889. Zpočátku se slečna Egemová věnovala předškolním dětem. 21. července 1898 založila soukromou opatrovnu jako humánní ústav k vychovávání dětí nižších tříd lidu. V opatrovně byly děti vedeny k čistotě, pořádku, dobrému chování a přípravě na školu. M. Egemová najímala opatrovnice, ručila za správný chod zařízení a financovala opravy. Organizační statut, který vypracovala, svědčí o jejím hlubokém a citlivém chápání dětských potřeb a zájmů.

Na základě výnosu zemské školní rady z 12. června 1901 pod č. 17 638 zřídila M. Egemová pokračovací kurz pro dívky odrostlé školním povinností. Tuto pokračovací školu lze pokládat za předchůdce učitelského ústavu. Učební osnova a statut byly schváleny s podmínkou, že vydržovatelka zajistí podle zákona řádné vyučující. Vlivem nepředvídaných událostí se přijímací zkoušky pro první ročník konaly až 24. a 25. října. Vyučování začalo 30. října 1901 čtením a výkladem kázeňského řádu školy a pravidel pro internát. Ředitelem kurzu se stal Alois Koubek, prof. c. k. státní reálky na Kladně. Náboženství vyučoval prof. Josef Dostál, český jazyk prof. Rudolf Částka, zeměpis a dějepis prof. Antonín Turek, počty a měřičství prof. M. Otta, přírodopis a fyziku V. Kroulík, krasopis A. Koubek, kreslení A. Bouda, nauku o hudbě a zpěvu V. Kukla, ženské ruční práce B. Tesařová, německý jazyk A. Hohaus, tělovědu MUDr. V. Pokorný.

Vzhledem k úspěšnému vedení kurzu i penzionátu bylo povoleno M. Egemové zřízení soukromého ústavu pro vzdělávání učitelek vnesením č. 30838 ze dne 9. září 1904. Prvním ředitelem byl schválen 14. září c.k. profesor Adolf Fux. Přijímací zkoušky proběhly 20. 21. září, do I. ročníku vstoupilo 39 dívek a do II. 28 dívek. S profesorským

²⁷ SOkA Kladno. Egemeum. Dokumenty.

sborem se začalo řádně vyučovat 23. září. Následným vynesemím č. 40808 ze dne 30. listopadu byla povolena přípravná třída. Inventář učebních pomůcek vykazoval celkem 844 položek v ceně 2274 K, učitelská knihovna vykazovala 5 čísel v ceně 31,40 K, a žákovská knihovna vlastnila 157 knih v hodnotě 257,18 K. Z dědictví po svém dědečkovi (zemřel 27. května 1904) zakoupila majitelka vybavení pro ústav: 348 kusů nábytku a vyučovacích pomůcek v ceně 3726 K.

V dubnu 1906 se škola přestěhovala do nové školní budovy na náklady podnikatele Karla Neumanna. Budova byla pojata jako komplex čtyř objektů. Marie Egemová si prostory pronajala, získala školu a pensionát. Budova měla č. p. 1575. Celý objekt obklopovala zahrada, kterou měl ústav v pronájmu od majitelů mlýna Poppera a Klingera. Roku 1905/6 se otevřela cvičná škola, která sloužila k praktickému prověřování pedagogických dovedností. Cvičná škola měla svého vlastního učitele, zkušeného pedagoga, který garantoval výuku malých žákyň a zároveň pedagogicky vedl mladé adeptky. V lednu 1907 vysoké c. k. ministerstvo kultu a vyučování udělilo ústavu právo veřejnosti na dobu trvání zákonných podmínek vynesemím č. 50123 a v březnu byl schválen nový organizační statut. Obecní zastupitelstvo Kladna udělilo ústavu subvenci pod číslem 2662 v částce 400K, na otevření 2. cvičné třídy, přispívalo na přestavbu a údržbu budovy. První zkoušky z dospělosti proběhly r. 1907-8 z pedagogiky, jazyka českého a počtů.

Školní rok byl zahajován čtením školního řádu, další dny se nacvičovala rakouská národní hymna a písně „Veni sancte“ na slavnosti, které se obvykle konaly v děkanském chrámu Páně koncem října. Každoroční oslavy jmenin Jeho a Jejeho veličenstva probíhaly v říjnu a v listopadu. Tehdy dívky vykonávaly svatou zpověď a byly vedeny ke svatému přijímání. Teoretická výuka byla rozšiřována pravidelnými exkurzemi zaměřenými na historii a geografii, návštěvami pražských památek a divadel, výstavami, vycházkami, přednáškami, vědeckými exkurzemi. Školní rok zakončovaly bohoslužby Boží a Te Deum v děkanském chrámu Páně. Dívky dostávaly vysvědčení s hodnocením mravného chování, pilnosti a všeobecného prospěchu.

V roce 1909 odešel ředitel Adolf Fux. Do uvolněné funkce byl schválen prof. Adolf Rohring. Do výuky byl zařazen těsnopis. Cvičná škola byla rozšířena ve 4.

ročníku o II. oddělení, které nahrazovalo 5. postupný ročník, z něhož žákyně mohly postoupit na měšťanskou školu. V roce 1913 byl jmenován A. Rohring c. k. okresním školním inspektorem. Na jeho místo byl dosazen Alois Novák.

Pravidelné inspekce hodnotily činnost ústavu jako dobrou a bezproblémovou. Po dobu 1. světové války nebyl chod ústavu přerušen, ale informace v kronice jsou stručné. Konaly se sbírky pro vdovy a sirotky po legionářích, na zlatý poklad republiky aj. V roce 1919 nastoupil do úřadu ředitele školy František Mlíčko.

V témže roce došlo k velkým změnám: „Ministerstvo školství a národní osvěty svolilo výnosem ze dne 28. 1919 č. 37356, aby podle usnesení obecního zastupitelstva ze dne 15. července 1919 byl na Kladně zřízen obecní ústav učitelský s vyučovacím jazykem českým, jenž nahradí dosavadní soukromý učitelský ústav. Pro ústav najalo město budovu bývalého soukromého ústavu, jenž přestal působiti koncem šk. roku 1918/1919. Od majitelky tohoto bývalého ústavu M. Egemové odkoupen byl všečen inventář kromě sbírek fyzikálních. Budova zevně a zevnitř byla opravena, chodby a třídy vymalovány, nábytek opraven a většinou i nově natřen.“²⁸ Obec Kladno platila nájemné z budovy, zahrady, náklady na vytápění, osvětlování, čištění. Poskytovala byt řediteli a školníkovi. Stát převzal náklady na udržování pomůcek a vnitřního zařízení. Učitelská místa v ústavu byla obsazena na základě veřejného konkurzu. Řízením ústavu byl pověřen Ladislav Schlucksbier. Ústav převzal postupující chovanky ze zrušené soukromé školy, které ještě doplnil novými do I. ročníku, které byly přijaty na základě splněných přijímacích zkoušek.

Školní rok byl zahájen proslovem správce ústavu dne 18. září 1919. Svátek 28. října byl oslaven přednáškou prof. Dr. Slavíka, básněmi a zpěvem. K oslavě se otevřela čítárna pro chovanky, které si tam samy dohlížely na provoz prostřednictvím zvoleného výboru. Na výběr časopisů dohlížel učitelský sbor. V průběhu roku se konalo několik inspekcí. Ústavu bylo uděleno právo veřejnosti tzn. uděleno právo konat zkoušky dospělosti a platnost reciprocity. Během roku se slavilo výročí narození J. Mánesa, narozeniny B. Němcové, výročí Adolfa Heyduka, 70. narozeniny T. G. Masaryka,

²⁸ SOkA, Kladno, Školy, Kronika č.76

stromková slavnost-vysadily se 4 stromy. Uskutečnilo se hodně výletů. Chovanky jely do Riegerových sadů v Praze. Pluly parníkem do Chuchle. Navštívily „Slavín“ na Vyšehradě , kde jsou hroby slavných lidí. V Národním divadle shlédly představení opery Dalibor. Podnikly výlet do Hradečna, na Okoř, do Budče. Navštívily pavilónovou školu v Motyčíně zpět šly přes důl sv. Jiří a důl Schoeller. Navštívily mateřskou školu v Kladně a pomocnou školu pro děti slabomyslné v Kladně. V Praze si prohlédly ústav hluchoněmých a Klárův ústav slepců, Pražský hrad, Strahovskou knihovnu, sokolské sletišť. V následujícím roce se slavila se výročí narozenin T. G. Masaryka, M. R. Štefánika, A. Jiráska. V Praze navštívily studentky Pláničkův orloj v Klementinu a Technologické muzeum. Smetanova Opera Tajemství v Národním divadle přispěla ke kulturním zážitkům. Dále navštívily ústav slepých a hluchoněmých v Praze. Zavítaly do Strahovské knihovny, na Pražský hrad a prohlédly si výstavu o Topičově salónu. IV. ročník navštívil Svatojánské proudy, Karlův Týn (Karlštejn) a sv. Jana. Cvičné třídy se vydaly pěšky nebo na žebřinovém voze do Poteplí. Delší výlet podnikly cvičné třídy na Turnovsko. Podívaly se do Turnova, do Vadštýna, na Hrubou Skálu, do Sedmihorek, na Trosky, do Železného Brodu a na Riegerovu stezku. Od 1. září 1920 došlo k postátnění ústavu, což v praxi znamenalo, že stát převzal povinnost nést veškeré náklady spojené s tímto ústavem. Změna se projevila v názvu ústavu. Následující změna přišla rychle podle vynesení z 26. června 1922 byl ústav přeměněn na Státní koedukační učitelský ústav v Kladně.

ZÁVĚR

Kladenské dívčí školství, zrovna tak jako celé české školství prošlo celou řadou změn. Neustále se vliv římsko-katolické církve snižoval, školství bylo sekularizováno (zesvětštěno) a postátněno. Ministerstvo školství rozhodovalo téměř o všem: o otevírání a rušení škol, o přidělování učitelů, o učebnicích, o rozvrhu, o počtu dětí ve třídách, do jisté míry i o platu učitelů aj. Řeholní učitelky musely školy opustit za velmi dramatických situací, které jsem ve své práci nepopisovala, v jiných městech se však většinou udržely až do roku 1953. Tento rok došlo ke koedukaci, a tím ke zrušení celého dívčího školství. Velké změny s sebou přinesly též události vzniku Československa a průběh obou světových válek. Došlo ke změnám v učivu jazyků, objevily se nové vyučovací předměty (ruční práce, tělesná výchova, občanská výchova, branná výchova aj), používaly se nové metody např. se začleňoval film do výuky, pořádaly se vycházky, exkurze aj.

Při volbě tématu bakalářské práce jsem si nedovedla představit, jak je toto téma rozsáhlé a nepřehledné, kolik času mi to zabere. Nepodařilo se mi dohledat materiály ke všem dívčím školám, přesto mohu říci na základě literatury Jana Černého, článku Stanislava Krajníka, údajích v adresářích horního města Kladna, že zde postupně vznikly tři školy dívčí obecné, čtyři měšťanské školy dívčí, jedna soukromá odborná škola, jedna veřejná odborná škola pro ženská povolání a soukromý ústav ke vzdělávání učitelek.

Za hlavní problémy kladenského dívčího školství považuji prudký nárůst žákyň, na což město nestačilo reagovat zřizováním počtu škol, stavbou budov, zajišťováním učitelských sil. Při vzniklých třídách školy zřizovala se pobočná oddělení, dnes bychom řekli paralelní třídy. Ve školních budovách sídlilo vždy několik škol vedle sebe. Škola měla pronajato několik tříd, nebo obsadila patro budovy apod. Aby to nebylo jednoduché, školy měnily svá jména a s nimi bývaly i leckdy přecíslovány. Ve sborovnách se setkávali učitelé různých typů škol. Nejhůře na tom byla s vyučovacími prostorami Městská odborná škola pro ženská povolání, která byla rozdělena do několika budov s různými školami, a ještě se musela často stěhovat. Vlastní budovy se za celou dobu své existence nedočkala. Učitelé učivali na několika školách. Ještě se

dalo pochopit, když vyučovali v rámci jedné budovy ve více školách. Horší bylo, když museli přebíhat z jedné budovy do jiné, která nebyla zrovna blízko např. někteří vyučující ze státní reálky učili ještě na soukromém ústavu Marie Egemové. Mnozí učitelé a učitelky obecných škol museli při práci studovat, skládat zkoušky způsobilosti.

Při zpracovávání materiálu škol obecných jsem používala školní kroniky, v nichž se propojují dějinné události celého národa nebo republiky s osudem školy, s osudem jednotlivce. Nejvíce patrné to bylo v období válek. Otcové bojovali na frontě, matky zůstaly na všechno samy. Nedostávalo se ničeho, řádily nemoci, epidemie. Musím uznat, že v těchto pohnutých dobách byli lidé solidární. Skoro nic neměli a ještě se o to málo dělili, přispívali v různých sbírkách na potřebné. Zápisy dějinných a jiných událostí se v kronikách škol U Floriána a Amálské příliš neliší, je zde patrné centrální vedení.

Při zpracování škol měšťanských jsem využívala spisový materiál okresního školního výboru, kde je dobře registrovatelný rozpad spojené měšťanské školy na II.a III. měšťanskou školu. Největší výhodu měla III. měšťanská škola, která získala budovu na Amálce.

U obou odborných škol jsem srovnávala výroční zprávy ze stejného roku (1937/38). Školy se výrazně neliší počtem žákyň. Rozdílly jsou v materiálním zabezpečení. Městská škola byla patrně lépe dotována, tím pádem i lépe vybavena. Svě žákyně vedla k radostné aktivitě. Soukromá škola sester de Notre Dame asi o své svěřenkyně více pečovala, protože se starala i o jejich ubytování, kulturní vyžití a duchovní růst. Významný rozdíl vidím v tom, že soukromá škola měla školní budovu v klášteře sama pro sebe. Kdežto městská škola nikdy svoji budovu neměla, navíc byla rozdělena leckdy i do třech rozdílných a od sebe vzdálených budov.

Po zrušení soukromého učitelského ústavu, pokračoval státní učitelský ústav v nezměněných kolejích. Zájem o toto studium neklesal, neklesaly počty žákyň ani v něm, ani v cvičné škole. V nedávné době byl objekt z větší části zastavěn či „vkomponován“. Na jeho místě bylo vystavěno obrovské nákupní centrum Centrál. Je to symbolické pro tuto dobu: místo vzdělávání nahradil megalomanský nevyčerpatelný konzum.

Je štěstí, že ostatní školní budovy dopadly lépe. Na místě první obecné školy dívčí je zabydlena střední škola hotelová a Vysoká škola finanční a správní. V budově měšťanské školy sídlí střední zdravotní škola a zdravotní lyceum. Tato škola by mohla být svým zaměřením označena za pokračovatelku zrušeného dívčího školství. Také dívky kultivuje, vzdělává a zároveň připravuje na společensky důležité poslání. Budova kláštera Školských sester de Notre Dame slouží Policii ČR. Křivda, kterou řeholní sestry zažily v našem městě, nebude nikdy napravena. Budova školy Amálské slouží stejnému účelu, ke kterému byla zřízena, dětem se zde dostává základního vzdělání..

Moje práce podává plošný pohled na kladenské dívčí školství. Zdaleka jsem nepostihla vše. Mezery nedohledaných škol mohou být dohledány a doplněny v jiných bakalářských či diplomových pracích. Taktéž jednotlivé školy by si zasloužily hlubší a podrobnější zpracování, než mně dovoluje rozsah zadání.

Myslím si, že má práce svůj cíl splnila. Podala jsem přehled kladenského dívčího školství, provedla jsem srovnání některých škol, poskytla jsem letmý návod pro badatele-pokračovatele.

LITERATURA:

ČERNÝ, Jan Ladislav, Bedřich JAVŮREK, František MELICHAR a František Bohumil ŠKORPIL. *Dějiny školství okresu Kladenského: na oslavu 50-letého jubilea panování J. V. císaře a krále Františka Josefa I. Kladno: Učitelstvo školního okresu Kladenského*, 1898.

Ivan, Jaroslav KAŠPAR a Rostislav NOVÝ. *Vademecum pomocných věd historických. 3. opr. a dopl. vyd. Jinočany: H & H, 2002. ISBN 80-7319-004-4.*

HORÁK, Záboj. *Církev a české školství: právní zajištění působení církví a náboženských společností ve školství na území českých zemí od roku 1918 do současnosti. Vyd. 1. Praha: Grada, 2011. ISBN 978-80-247-3623-5. Str. 10 – 53.*

KÁDNER, Otakar. *Vývoj a dnešní soustava školství. Druhý díl. V Praze: Sfinx, Bohumil Janda, 1929 - 1938. Str. 7 – 73.*

KRAJNÍK, Stanislav. *Kladensko. Praha: Středočeské nakladatelství a knihkupectví, 1985.*

LENDEROVÁ, Milena. *K hříchu i k modlitbě: žena v minulém století. Vyd. 1. Praha: Mladá fronta, 1999. ISBN 80-204-0737-5. Str. 39 – 69.*

VÁŇOVÁ, Růžena. *Vývoj počátečního školství v českých zemích: Určeno pro posl. fak. pedagog., stud. učitelství pro 1. stupeň ZŠ. 1. vyd. Praha: SPN, 1986. Str. 29 – 141.*

VALIŠOVÁ, A. KASÍKOVÁ, H. *Pedagogika pro učitele. 2. rozš.a aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2011. ISBN 978-80-247-3357-9. Str. 69 – 87.*

VEVERKOVÁ, Irena. *Procházka Kladnem: 50 kladenských budov. 2. vyd. Kladno: Nezávislý novinář IV, 1999. ISBN 80-86032-02-7.*

VEVERKOVÁ, Irena. *Kladno*. Praha: Paseka, 2008. ISBN 978-80-7185-925-3.

VYKOUK, Jaroslav. *Kladenský tulák: pověsti, příběhy a zajímavosti o původu jmen čtvrtí, částí města a místních lokalit v Kladně*. Kladno: Sládečkovo vlastivědné muzeum v Kladně, 2009. ISBN 978-80-903784-8-3.

Řeholní život v českých zemích: řeholní řády a kongregace, sekulární instituty a společnosti apoštolského života v České republice. 2., přeprac. vyd. Editor Dagmar KOPECKÁ, editor Pavel MAREŠ, ilustroval Františka LOUBAT. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2014. ISBN 978-80-7195-231-2.

PETRÁČEK, Tomáš. *Sekularizace a katolicismus v českých zemích. Specifické rysy české cesty od lidové církve k nejateističtější zemi světa*. Ostrava: MORAVAPRESS, s.r.o. 2013.

PRAMENY:

Posel z Budče: almanach poutníků na staroslavnou Budeč. Kladno (Nám. 17. listopadu 2840): Okresní úřad Kladno, 2000. Str. 55 – 60.

Slánský obzor: ročenka Musejního spolku v Slaném. Slaný: Musejní spolek, 2011. ISSN 1214-3847. Str.78 – 92.

SOkA Kladno. II. obecná škola U Floriána Kladno 1864-1948. Evidenční č. archívni pomůcky 103.

SOkA Kladno. IV. národní škola Na Amálce 1909 - 1953. Archívni pomůcka, evidenční číslo 151.

SOkA Kladno. III. střední škola v Kladně. Archívni pomůcka, evidenční č. 107.

SOA Praha, SOkA Kladno. II. Měšťanská škola dívčí 1920 – 1948. Inventář. Č. listu NAD 1248. Evidenční. č. pomůcky 407.

SOA Praha, SOkA Kladno.II. Státní odborná škola pro ženská povolání 1923 – 1949. Číslo listu NAD 1276. Evidenční číslo archívni pomůcky 131.

SOkA Kladno. Školy, Okresní školní výbor v Kladně 1893/1892/-1949, inventář.

SOkA Kladno. Školy. Kronika č. 76, Egemeum

SOkA Kladno. Inventář Kladnensia, Školy, D-III./1-4. Výroční zprávy učitelského ústavu 1927 – 1940, Egemeum (fotografie)

SOkA Kladno. Kroniky školy. Obecná škola U Floriána. 1863 -1925. Inv. č. 626., 627, 628.

SOkA Kladno. Kroniky školy. IV. národní škola Na Amálce 1909 - 1953. Inv. č. 240, č. 242, č. 243.

SOkA Kladno. Torzo kroniky. Městská odborná škola ženských povolání 1924 – 1935.

SOkA Kladno. Školy. Městská odborná škola pro ženská povolání. Zápis o poradách sboru učitelského 1935 – 1936. Inventární č. 2561, dílčí č.50.

SOkA Kladno. Školy. Městská odborná škola pro ženská povolání. Zápisy o schůzích kuratoria 1935 -1938. Inventární č. 2436, dílčí č. 49.

SOkA Kladno. OŠV. Spisový materiál. II. měšťanská škola dívčí. III. měšťanská škola dívčí. Karton. Inv. č. 56 – 60.

Výroční zpráva městské odborné školy pro ženská povolání v Kladně. Kladno: Ředitelství školy, 1938.

Výroční zpráva soukromé odborné školy pro ženská povolání s právem veřejnosti Školských sester de N. D. v Kladně za školní rok. Kladno: Soukromá odborná škola pro ženská povolání s právem veřejnosti Školských sester de N. D. v Kladně, 1938.

VESELÝ, Václav. *Adresář královského horního města Kladna 1898.* Kladno: Nákladem Václava Veselého. 1898. Str. 36 – 40.

STEJSKAL, Karel. *Adresář královského horního města Kladna. Zpracováno dle nového sčítání lidu provedeného v lednu 1911.* Kladno: nákladem Karla Stejskala, knihkupce na Kladně. 1911. Str. 18 – 24.

Adresář horního města Kladna 1922. Kladno: nákladem Horního města Kladna, tiskem J. Šnajdr a „Svoboda“ v Kladně. 1922. Str. 22 – 26.

Adresář horního města Kladna 1932. Kladno: nákladem Horního města Kladna, tiskem Fy J. Šnajdr a „Svoboda“ v Kladně. 1932. Str. 17 – 22.

Adresář města Kladna 1949. Kladno: Orbis Praha. 1949. Str. 92 – 96.

PŘÍLOHY:

Příloha č.1

Učebnice pro Soukromou odbornou školu pro ženská povolání Školských sester de N.D. I. ročník šk. rok 1938/39 (*Výroční zpráva školy šk. r.38. Str. 19-21.*)

Růžková - Horák: Čítanka pro odborné školy žen. pov. a ústavy příbuzné. Díl I. – II. Státní nakladatelství v Praze 1932. 16 505, 10. 2. 1932

Horák – Růžková: Rukověť dějin československé literatury.....,St. nakladatelství v Praze. 1933

Mašínová.I: Dějiny pro odborné školy žen. pov. Díl I. vyd.III. St. nakladatelství v Praze 1935. Č. 133 355, 4. 11. 1935.

Fleicherová-Jarovská: Vychovatelství pro odborné školy pro žen.pov. Vyd.IV., St. nakladatelství v Praze 1925, čís. 12 039, 31. 1. 1935.

Hrdinová: Nauka o společenském jazyku. Stát. nakl. V Praze 1935. III. Vyd. III., Č. 32 708, 1935.

Stutzová: Početnice pro odborné školy pro žen. pov. Vyd. III., Unie v Praze 1928. Č. 117 211, 5. 10. 1928.

Stutzová: Nauka o potravinách pro odborné školy pro žen. pov.. Vyd. III. Unie v Praze 1931.Č. 53 657, 5. 5. 1931.

Krausová-Stutzová: Domácí hospodářství pro odb.školy žen. povolání. Vyd. III. Vzdělávací odbor Vesny v Brně 1931. Č. 114 800, 24. 8. 1931.

Suchý: Nauka o látkách oděvních. Nákladem vlastním (Pozn. nečitelné) 1933. Vyd.III.Č. 822 39, 31. 7. 1933.

Fleicherová-Hrdinová-Hulichová: Německá cvičebnice pro odb. šk.žen. pov. Díl I. Vyd. II. Státní nakladatelství v Praze. Č. 111909, 29. 11. 1934.

Učebnice pro II. ročník 1938/39

Učebnice z I. ročníku pod č. 1., 2., 4., 6., 9. Kromě Nich:

6.Mašínová I:Dějiny vzdělanosti pro odb. šk. žen. pov. Díl II. Státní nakl. V Praze 1936. Čís. 136 226. 13. 11. 1935.

7.MUDr. Peigerová: Zdravověda pro odb. šk. žen. pov. Vyd. V. St. nakladatelství 1935. Č. 145 335, 22. 12. 1934.

8. Dr. Josef Zahradník – Řezníček: Občanská nauka. Vyd. II. Unie Praha 1934. Č.98345 23. 8. 1934.

9. Fleicherová-Hrdinová-Hulichová: Německá cvičebnice. Díl II. St. nakl.1936. 134 884, 4. 11. 1938.

Učebnice pro živnostenskou pracovnu šití šatů de N. D. šk. r.1938/39

Dr. Josef Zahradník: Živnostenské písemnosti a zákony pro živnostenské pracovny.St. nakladatelství v Praze. Vyd. IV. Č. 18157, 21. 12. 1933.

Suchý: Nauka o látkách. Jako v I. ročníku.

J. Vydra: Nauka o kroji. St. nakladatel. V Praze 1932,. Č. 144 401. 1932.

Fleicherová-Hrdinová-Hulichová: Německá cvičebnice. Díl III. St. nakl. 1932, Č. 124106, 12. 10. 1932.

Příloha č. 2

Učebnice pro Městskou odbornou školu pro ženská povolání v Kladně Školní rok 1938/39 (*Výroční zpráva školy šk.r. 38. Str. 31- 32*)

I.aII.roč. Růžková-Horák: Čítanka pro odborné školy ženských povolání a pro školy příbuzné. Praha. Státní nakladatelství. Schválil MŠANO č./nečitelné/ Kč.26,-.

I.aII.ročník Horák-Růžková: Rukověť dějin českosl. literatury a slovesnosti. II.vyd. Praha 1933. Státní nakl. Schválil výn. MŠANO č. 124 637/33-III z 30. X. 1933. Věstník XVI. Kč 24,-.

Pí, Pš Dr. Josef Zahradník: Živnostenské písemnosti a zákony pro živnostenské pracovny. V. opr. Vydání. Praha 1932. St.nakl.. Schválil výn. MŠANO č. 21479/38-III z 15.II.1938. Věstník IV, str. 68. Kč 17,-.

D,I. Leontina Mašínová: Dějiny vzdělanosti pro odbor. školy žen. povolání. III.vyd. Praha 1936. St. nakladatelství. Schválil výn. MŠANO č. 136226/35 – III/5 z 4. XI. 1935. Kč 12,-

D,II. Leontina Mašínová: Dějiny vzdělanosti pro odb. šk. žen. pov. III.vyd. Praha 1936. Státní nakl.Schválil výn. MŠANO č. 136226/35-III/5 z 13. Xi. 1935. Věstník XIII, str. 57. Kč 10,-.

V,I,II,Kš Vacková – Chlumecká: Vychovatelství. II.vyd.Č. Třebová 1934. Knihotiskárna A. Jarkovského. Schválil výn. MŠANO č.118327/34 – III z 8. X. 1934. Věstník VI, str. 436. Kč 18,-.

Zd, II.,Kš MUDr. Peigerová : Zdravověda. V. vyd. Praha 1935. Státní nakl. Schválil výn. MŠANO č. 145535-III z 22. XII. 1934. Věstník XVII, str. 122. Kč 10.

On,II,Kš Josef Zahradník – Josef Řezníček. Občanská nauka pro odb. školy pro žen. pov. a ústavy příbuzné. Praha 1924. Českosl. graf. Unie. Schválil výn. MŠANO č. 145635-III z 23. VIII. 1934. Věstník XVII, str. 25. Kč.15.50 II. roč. Ústava republiky. St. nakl.

PI,IV. Zindl: Sběrka početních příkladů. Praha 1929. Ped. Nakl. A knihkupectví. Schválil výn. MŠANO č. 49062 – III z 19. IV. 1929. Kč. 14.90.

I., II., Pš Bohumil Suchý: Nauka o látkách oděvních. IV. vyd. Prostějov 1933.Václav Horák v Prostějově, vl. nakl. Boh. Suchý. Schválil výn. MŠANO č. 62239/33-III z 21. VII. 1932. Věstník XV, str. 303. Kč 18,-

I,Kš,Pš Krausová- Schutzová: Domácí hospodářství pro odborné školy pro žen. pov. IV. dopl. vyd. Brno 1931 (nečitelné) Schválil výn. MŠANO č. 134630/31-III z 24. VIII. 1931. Věstník XII, str. 353. Kč.14,20.

Np,I,Kš roč. a kurs vař. Schutzová Růžena: Nauka o potravinách. III.vyd.Praha 1931. Čsl. graf. Unie. Schválil výn. MŠANO (nečitelné) z 5. V. 1931. Věstník XIII, str. 352. Kč 11,-

Kj,Pš Josef Vydra: Nauka o kroji. Praha 1937. Státní nakl. Schváleno výn. MŠANO č. 63358/37-III z 12. V. 1937.Věstník XX, str. 124. Kč 15,-

Kš Sandtnerová: Kniha rozpočtů a kuchařských předpisů všem hospodyním k bezpečné přípravě dobrých, chutných a levných pokrmů. (více nebylo uvedeno).

P1, Pš Počty a kalkulace s úvodem k živnostenskému účtování. Praha 1931. Šolc a Šimáček. Schválil výn. MŠANO č. 83353/37-III z 27. VI. 1931. Věstník XIV, str.15. Kč 12,-

P,Pš Vytáček: Nauka o směnkách. III. vyd. Pardubice 1929. Bohuslav Vytáček. Schválil výn.MŠANO č. 73439/29-III z 13. VI. 1929. Věstník XI, str. 358. Kč 1,50.

N, I Fleicherová – Hrdinová- Huliciusová: Německá cvičebnice pro odb. školy pro žen. pov. II. vyd. Praha 1934. Schválil výn. MŠANO č. 111909/34-III z 29. IX. 1934. Věstník XIII, str. 23. Kč 18,-

N,II Fleicherová – Hrdinová-Huliciusová. Německá cvičebnice pro odb. školy pro žen pov. II. vyd. Praha 1934. Státní nakl. Schválil výn. MŠANO 134834/25-III/3 z 4. XII. 1935. Věstník XVIII, str. 78. Kč 17,-

PII, Kš V. Zindl: Zápisky pro hospodyně a správa rodinného jmění. Praha1923. Státní ústav pro učební pomůcky škol průmyslových a odborných. Schválil výn. MŠANO č. 68 395/23-III z 3. VIII. 1922. Věstník V, str. 484. Kč 5,60.

P, II.r. aKš V. Zindl:Počty v domácnosti. Státní ústav pro učební pomůcky v Praze 1922. Schváleno 12. IV. 1922 č. 41198.

P,Pš V. Zindl: Živnost krejčovská. Krejčovství pro dámy.Praha 1929. Šolc a Šimáček. Spol. s. r. o. Schválil výn. MŠANO č. 4647/III – 25, č. 29I 1929. Věstník XI, str. 185. Kč 6,80.

V,II,Pš,Kš roč. Josefa Hrdinová: Nauka o společenském styku pro odb. šk. pro žen pov. III. vyd. Schváleno výn, MŠANO z 1. IX. 1925 č. 32798/25-III/3.

ZŠ a MŠ Zd.Petřínka – zvaná Stará Amálka- boční strana

Příloha č. 3

ZŠ a MŠ Zd.Petřika – zvaná Stará Amálka- boční strana

ZŠ a MŠ Zd. Petřika

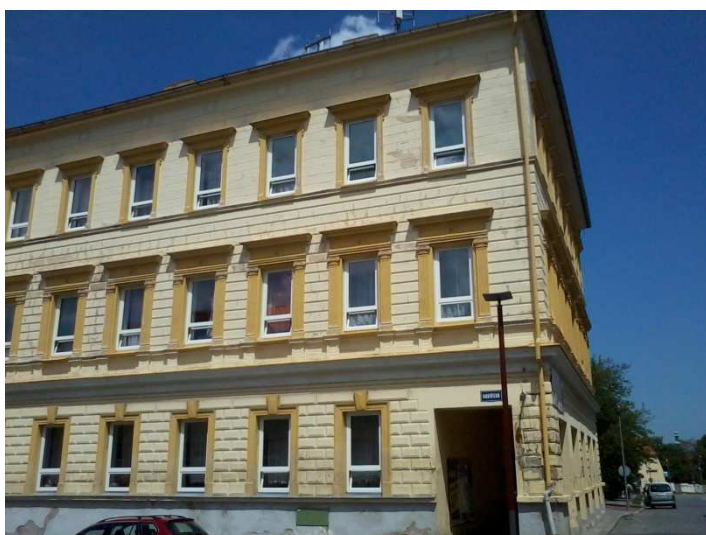

Příloha č. 4

Měšťanská škola dívčí – dříve (Dobový obrázek převzat z knihy VEVERKOVÁ.I. Zmizelé Čechy. Praha: Paseka. 2008. Obr. č. 93.)

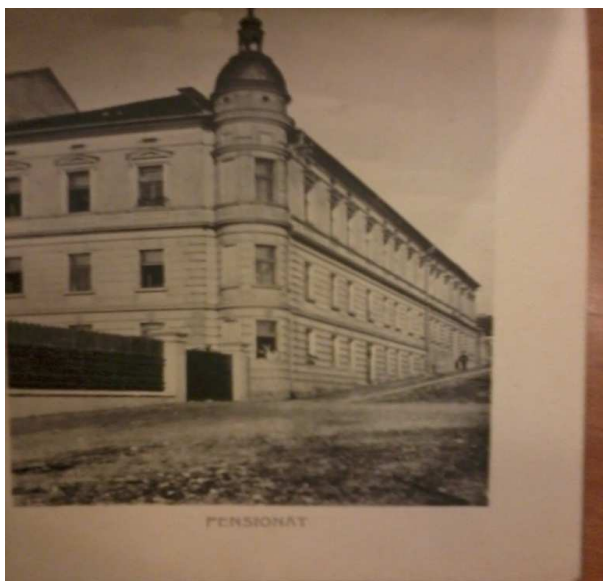
Střední zdravotní škola - dnes

Příloha č. 5

Pensionát při učitelském ústavu Marie Egemové – dříve

(Dobový obrázek převzat z knihy VEVERKOVÁ. I. *Zmizelé Čechy*. Praha: Paseka. 2008. Obr.č. 91.)

Součást obchodního domu „Centrál“ - dnes

Příloha č. 6

Soukromá odborná škola pro ženská povolání – dříve

(Dobový obrázek převzat z knihy VEVERKOVÁ. I. *Zmizelé Čechy*. Praha: Paseka. 2008. Obr. č. 94.)

Sídlo Policie ČR - dnes

Příloha č.7

Komplex školních budov u kaple sv. Floriána

